

Hermed sluttede spørgsmålet, og spørgetiden var dermed til ende.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Fortsættelse af forhandling om statsministerens redegørelse i henhold til grundlovens § 38 ved folketingsårets åbning.

Forhandlingen genoptoges.

Statsministeren (Hans Hedtoft): Først vil jeg gerne takke samtlige ordførere for deres indlæg. Der er i disse taler rejst mange spørgsmål, som både berører øjeblikket og fremtiden. Så godt vi kan, skal finans-, forsvarsministeren og jeg forsøge at besvare en række af de rejste spørgsmål. En række problemer vil det være umuligt at indgå udførligt på, men de vil jo dukke op i den kommende tids lovgivningsarbejde.

Flere ordførere har — som det også er sket i en række blade — i stor udstrækning bestræbt sig for at give regeringen karakter for redegørelsen af 6. oktober, og de karakterer, vi har fået, er meget forskelligartede.

En finder, at talen var for lang, en anden, at den var for kort; een, at den var for „socialistisk“, en anden, at den ikke var socialistisk nok; een, at den var for uklar, en anden, at der var unødigt mange de-tailler.

Min egen, naturligvis meget subjektive, mening er, at der er noget rigtigt og meget urigtigt i det meste af den kritik, jeg har hørt og læst.

Der er et par ting, jeg ganske særlig ønsker at fremhæve.

Principielt vil jeg gerne, og det har adresse til den ærede ordfører, hr. Aksel Møller, erklære mig enig i ønsket om, at kommende regeringer skal bestræbe sig for at forme denne redegørelse ved folketingsårets begyndelse, som det var tænkt, da man skrev den nye grundlovs § 38 og bestemte, at der skal redegøres både for „rigets stilling“ og „regeringens planer“. Det bliver iøvrigt nok sværere, end man tror, da den så afgørende finansielle baggrund, som tidligere blev givet ved fremlæggelsen af finansloven, jo nu først kommer engang i november.

Men jeg er altså principielt helt enig i, at kommende regeringer på dette punkt selvfølgelig skal forsøge at leve op til det, den

nye grundlovs fædre har forestillet sig med denne status over rigets stilling.

Jeg afstår iøvrigt fra at diskutere sagen mere udførligt, fordi en del af den fremkomne kritik af vor programtale på grund af de særlige forhold ved vor tiltræden forekommer mig sagligt helt urimelig. Kritikerne har nemlig helt glemt den afgæede statsministers særegne fremgangsmåde efter valgudfaldet den 22. september. Det tog 7 døgn, før min højtærede forgænger besluttede sig til fortsat at holde de konservative i hånden. Derfor blev der kun levnet mig 5 døgn til at søge dannet enten en koalitions- eller en partiregering og derefter at søge udarbejdet en programtale, der ifølge grundlovens ord skal være en redegørelse for rigets almindelige stilling og de af regeringen påtænkte foranstaltninger!

Misforstå ikke disse bemærkninger, det er ingen personlig beklagelse, blot en konstatering af en kendsgerning.

Hvis vi altså ikke begynde det nye folketingsår og arbejdet under den nye forfatning med simpelthen at bryde den nye grundlov, måtte vi indlede med at tilside-sætte en række både formelle og saglige hen-syn, som af mange grunde ikke bør tilside-sættes.

Med det formelle tænker jeg ikke på den usandfærdige historie i en række højre- og venstreblade om den fhv. statsministers forsmædelige taxabilkørsel til afskedsaudiensen. Efter den plads, den lidenskab og de overskrifter, den tidligere regeringspresse har ofret dette — jeg forstår — næsten statsretlige anliggende, er det mig magt-påliggende at erklære, at jeg hverken prestigemæssigt eller personligt har stræbt min forgænger efter livet. Han kørte efter at være lovformeligt afskediget i nåde både til kongen og til Ringe på standsmæssig måde og i statsministeriets bil. Og det manglede bare andet.

Nej, jeg tænker på noget alvorligere, nemlig at det med den givne tidsfrist ikke var muligt at løse den os stillede opgave på anden måde, end det skete. Det forekommer mig at være helt i orden, hvis man kritiserer stil, politisk tendens og formelle mangler i programtalen, hvis man mener noget sådant sagligt berettiget; men man kan blot ikke forlange, at en regering, hvis ministre knap har kunnet nå at hilse på de-

[Statsministeren.]

partementernes ledende folk, endsige haft nogen mulighed for at gøre sig bekendt med det i ministerierne foreliggende saglige arbejdsmateriale, skal kunne udtale sig mere udførligt, bindende eller bestemt, end det skete i redegørelsen af 6. oktober.

En virkelig redegørelse som forudsat i grundlovens § 38 forudsætter simpelthen, at der har været mulighed for en virkelig tilbundsgående økonomisk, udenrigs- og også handelspolitisk analyse af landets stilling og fremtidsmuligheder. Enhver kan se, at det havde vi med den givne tidsfrist ikke fjerneste chance for.

Hertil kommer så, at vi jo blev en mindretalsregering, som i vor programmerklæring bevidst ønskede at afstå fra enhver principiel deklamation og simpelthen fordomsfrit at indbyde alle demokratiske kræfter til samarbejde om løsning af de foreliggende opgaver.

Forhåbentlig indser selv de strengeste kritikere, at dette er det ret beset ubilligt at laste os for.

De bemærkninger, der fremkom fra de demokratiske partiers ordførere om vor udenrigspolitiske stillingtagen, har jeg i det store og hele kun grund til at glæde mig over og takke for.

Der er to områder, jeg gerne vil kommentere lidt nøjere. Det ene drejer sig om det nordiske økonomiske samarbejde, det andet om de bemærkninger, der fra de tidligere regeringspartiers ordførere blev gjort om stationeringen af allierede tropper.

Det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard anstillede nogle betragtninger om det nordiske økonomiske samarbejdes vilkår, set på baggrund af aktuelle tendenser i den internationale økonomisk-politiske udvikling. Han afsluttede disse betragtninger med at spørge mig om, hvorledes arbejdet skrider frem i det fællesnordiske udvalg for økonomisk samarbejde med udarbejdelsen af den rapport om udvalgets arbejde gennem de sidste tre år, som Nordisk Råd henstillede udarbejdet såvidt muligt inden udgangen af indeværende år.

Om dette spørgsmål skal jeg oplyse, at Nordisk Råds henstilling blev drøftet på det nordiske udenrigsministermøde i maj i år. Udenrigsministrene vedtog at tilstille udvalget Nordisk Råds anmodning med

pålæg om at afgive den ønskede rapport inden udgangen af marts 1954. Den korte udskydelse af fristen for afgivelse af rapport beror på, at udvalget endnu havde et stort arbejde foran sig med afsluttelsen af brancheundersøgelser udover arbejdet med at skrive selve rapporten og drøftelserne angående de konklusioner, som udvalget måtte mene at kunne drage af sin virksomhed gennem de sidste tre år. Efter de for regeringen foreliggende oplysninger har jeg kun grund til at regne med, at rapporten vil foreligge omkring april 1954, altså i god tid forud for Nordisk Råds næste møde næste sommer.

Det ærede medlem søgte i sit indlæg iøvrigt at vise, at stærke kræfter i den internationale økonomiske politik har en tendens til at trække de nordiske lande hver sin vej: Norge mod den britiske økonomikreds, Danmark til en vis grad mod Kontinentaleuropa, medens Sverige med sin alsidige og stærke økonomi modstår den fra de forskellige regioner udgående tiltrækningskraft. Det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard så på denne baggrund en særlig tilskyndelse til, at de nordiske lande i tide besinder sig på, hvorvidt de bør realisere et nærmere økonomisk samarbejde.

Jeg skal ikke nægte, at den problemstilling, som det ærede medlem således opridses, er både interessant og væsentlig, men jeg tror, at den tillægger omverdenens indflydelse som en vanskelighed for det nordiske økonomiske samarbejde lidt for stor betydning. Det er en kendt sag, at Norge har tilkendegivet visse betænkeligheder ved at gå ind i et altfor nært økonomisk samarbejde mellem de nordiske lande, sålænge de norske industrier endnu ikke var genopbygget og tilstrækkeligt konsolideret efter krigen. Det er for at imødekomme sådanne norske betænkeligheder, som ifølge sagens natur kun kan være tidsbestemte, at det fællesnordiske økonomiske udvalg i nogen grad har ændret målsætningen for sit arbejde.

Da udvalget blev nedsat i 1948, gav det sig som bekendt først i lag med at undersøge mulighederne for en generel toldunion. Tanken herom blev i princippet accepteret af de danske, de islandske og de svenske medlemmer af udvalget. Derimod mødte den af de ovenfor antydede grunde indvendinger

[Statsministeren.]

fra norsk side, således som det fremgår af udvalgets foreløbige rapport af januar 1950.

Under disse omstændigheder gjaldt det om at søge problemet løst ved at angribe det fra et andet udgangspunkt. Efter forslag fra norsk side opfordrede derfor det nordiske udenrigsminister- og handelsminister-møde i november 1950 udvalget til at undersøge forudsætningerne for at afskaffe toldgrænserne mellem de nordiske lande indenfor visse næringsområder eller visse varegrupper. Siden da har udvalget været i gang med sådanne brancheundersøgelser, som har omfattet bl. a. den kemiske industri, aluminiumsindustrien, kvælstofindustrien, radioindustrien, jern- og stålindustrien, tekstilindustrien, skotøjsindustrien, garveriindustrien, silikatindustrien og konserverindustrien.

Undersøgelseens resultat er mig endnu ubekendt, men det er mit håb, at udvalget må være i stand til indenfor een eller flere af disse industrier at vise vej frem til et nordisk frihandelsområde.

Spørgsmålet om nordisk økonomisk samarbejde er så omfattende, at man ikke kan og ikke bør vente det løst under eet. Det må løses stykke for stykke, skridt for skridt, med en række forskellige midler. Hvert skridt, vi bevæger os frem, gør det lettere at tage det næste skridt. Det er den metode, vi har benyttet i det parlamentariske udvalg for friere samfærdsel i Norden, og dér har jeg erfaring for, at netop denne metode har båret gode frugter.

Jeg tror, at det er rigtigt at benytte den også indenfor det langt mere omfattende og unægtelig meget mere komplicerede spørgsmål om økonomisk samarbejde i Norden. Det gælder fremfor alt om at komme i gang. Som et medlem af Nordisk Råd, den tidligere norske forsyningsminister, Nils Hønsvald, sagde det ved et møde på Hinds-gavl i sommer:

„Erfaringer har vist os, at mange problemer løses under marchen, hvis vi er enige om at marchere. Skal vi løse dem

alle, før vi starter, er der stor sandsynlighed for, at vi aldrig kommer af sted“.

Det er ud fra denne betragtning, at jeg ligesom det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard — som jeg iøvrigt takker for hans altid vågne interesse for nordiske problemer — med stor forventning ser frem til betænkningen fra det fællesnordiske udvalg for økonomisk samarbejde.

Jeg vil i denne forbindelse gerne gøre en bemærkning om et andet problem, som man kan kalde nordisk. Jeg tænker på de udtalelser, der er faldet under denne debat om de islandske håndskrifter. Alle de positive udtalelser, der er fremsat om denne sag, takker jeg for, og jeg håber, det skal blive muligt at nå til en løsning af denne sag, en løsning, som varigt kan styrke samhørigheden mellem det islandske og det danske folk.

De udtalelser, der fremkom fra ordførerne angående regeringens stilling til det fremsatte tilbud om varig stationering her i landet af allierede flyvertropper, har jeg forstået på den måde, at der her i salen er et aldeles overvejende flertal, som accepterer regeringens standpunkt: Danmark har selvfølgelig ret til at modtage allieret bistand, hvis vi selv ønsker det, men vi er af den opfattelse, at det i den nuværende situation ikke vil være hensigtsmæssigt.

Særlig interesse har i denne forbindelse, hvad der blev sagt af ordførerne for de to tidligere regeringspartier: venstre og konservative.

Jeg indrømmer, at det ærede medlem hr. Erik Eriksens udtalelser på dette punkt synes mig lige så uklare som de udtalelser, det ærede medlem et par gange fremsatte, da han var statsminister. Men jeg lægger vægt på at understrege, at det ærede medlem nu — i modsætning til den konservative ordfører — ikke ytrede noget ønske om, at regeringen skal ændre sin holdning. Jeg tager det som udtryk for, at partiet venstre erklærer sig enigt med regeringen i, at vi i den nuværende situation skal afslå

[Statsministeren.]

det fremsatte tilbud om varig stationering af et stort antal allierede flyvertropper på dansk territorium. Og hvis jeg har uret i denne antagelse, beder jeg udtrykkeligt om at måtte blive korrigeret. Det ærede medlem bør af mange grunde nu ganske klart sige, om han er enig eller uenig i det standpunkt, regeringen har formuleret i programklæringen.

Ordføreren for det konservative folkeparti, det ærede medlem hr. Aksel Møller, talte på dette punkt klart og beslutsomt. Jeg opfattede det ærede medlem således, at det konservative parti ønsker den tilbudte stationering og helst ønsker, at Danmark siger ja nu. Her er vi og de konservative altså uenige i vor vurdering.

Det ærede medlem var skuffet over at konstatere et „gustent overlæg“ — som han sagde — i min stillingtagen til de udenrigspolitiske problemer og vurderinger. Om farven netop er gusten, skal jeg helt overlade til andre at afgøre. Men, ærlig talt, hvis han spørger mig, om jeg finder det ulejligheden værd at tænke sig om, før et så vigtigt skridt eventuelt tages, og at gøre det grundigt og gøre det ud fra danske og nordiske synspunkter og ud fra, hvad der både de små, men glædelige tegn på mulighed for international afspænding og forhandling bedst — ja, så vil jeg slet ikke nægte, at mit svar bliver et ganske klart ja. Vi skal tænke os om. Det er altid klogt at tænke sig om, før man tager afgørende skridt.

Da det ærede medlem taler om min egenmægtighed i udenrigspolitiske anliggender — en tale, der ofte er gentaget i den tidligere regeringspresse — tvinges jeg mod min vilje, men nu er det nødvendigt, til at minde om et par vigtige hændelser. Det er nemlig slet ikke mig, der har optrådt egenmægtigt.

Det vil erindres, at socialdemokratiet allerede efter valget den 21. april forlangte den daværende regerings demission — efter folkeafstemningen. Da folkeafstemningen den 28. maj var lykkeligt gennemført, blev der, såvidt jeg husker, den 1. juni af den daværende højtærede statsminister indkaldt til et møde med de demokratiske partiers repræsentanter, hvor partierne blev spurgt om deres stilling til regeringen.

På dette møde opretholdt socialdemokratiet sin undsigelse af regeringen Erik Eriksen-Kraft. Regeringen blev imidlertid siddende efter 1. juni med tilladelse af det radikale venstre og retsforbundet, men prisen for dens forbliven var, at den ikke i sommerens løb rejste forsvars- eller udenrigspolitiske problemer, der var strid om. Det var ikke en pris, der blev den daværende regering afpresset, men det var et forslag, fremsat af venstres statsminister og den konservative udenrigsminister.

Hertil kommer, at den tidligere udenrigsminister ikke foranledigede det udenrigspolitiske nævn indkaldt til et eneste møde i perioden fra 15. maj, hvor vi indtrængende havde henstillet, at Norden støttede det churchillske initiativ angående en stormagtskonference, indtil socialdemokratiet holdt sin kongres i slutningen af juni. Det lader til, at det ærede medlem hr. Aksel Møller helt har glemt disse hændelser, og de er ganske afgørende for en fair bedømmelse af min adfærd.

I slutningen af juni måned holdt socialdemokratiet så sin kongres. Vi er et demokratisk parti. Vor kongres, der holdes hvert fjerde år, tæller mange hundrede delegerede, valgt på generalforsamlinger og kredsmøder landet rundt. Den behandler på grundlag af indsendte forslag både uden- og indenrigspolitiske problemer, partiets arbejde i den forløbne kongresperiode diskuteres, og fremtidslinier afstikkes. Det var på denne kongres, at jeg som mit partis formand motiverede mit standpunkt i stationeringsagen. Det var for dette forum — vil jeg gerne understrege — min selvfølgelig ret og min naturlige pligt. I nøje overensstemmelse med, hvad jeg i denne sag har fremhævet tidligere, sagde jeg, at vort lands ret til at modtage allieret hjælp, hvis vi selv skønner det hensigtsmæssigt, efter min mening måtte være indiskutabel. Jeg henviste til den udenrigspolitiske kursændring, der tilsyneladende var sket efter Stalins død i marts, jeg henviste til de planlagte og meget afgørende stormagtsforhandlinger med deres muligheder for afspænding, jeg henviste til det helt uafklarede tyske problem, jeg henviste til Norges stilling og meget andet — og konkluderede på kongressen, at alt dette efter min mening talte for, at vi, alt taget

[Statsministeren.]

i betragtning, under de nuværende forhold burde sige nej tak til stationeringstilbudet. Min tale blev af kongressen diskuteret frit og åbent, og kongressen gav sluttelig enstemmig tilslutning til mit standpunkt, som naturligvis blev publiceret. Vi handlede på vor kongres, som vi gjorde, fordi det efter vor bedste overbevisning var rigtigt, var i overensstemmelse med landets interesser, og på den baggrund, jeg har givet her.

Jeg gad se, om nogen vil mene, at denne min fremgangsmåde på nogen som helst berettiget måde kan udlægges som egenmægtig adfærd. Mener det ærede medlem hr. Aksel Møller virkelig, at jeg efter det forudgående burde have spurgt landets konservative udenrigsminister — som altså i disse måneder efter eget ønske var minister af radikal nåde — om, hvad han mente jeg skulle sige på socialdemokratiets kongres? Det mener jeg altså ikke.

Jeg mener, at jeg i enhver henseende havde ret dertil og ikke antydningssvis har opført mig illoyalt i forhold til den da siddende regering ved på min egen kongres at tale, som jeg gjorde, og motivere det på den saglige måde, som sket er.

Mine kolleger og jeg har i oppositionsstilling i det samarbejde, vi forsvars- og udenrigspolitik har haft med den afgående regering, sat en ære i at overholde loyalitetens både skrevne og uskrevne love. Når en aftale var truffet med os, blev den holdt. Når aftaler ikke var truffet, eller man uden os traf aftaler med andre, var det vel vor selvfølgelig ret at stå frit og tale frit?

Jeg vil gerne slutte denne del af mine bemærkninger med at sige, at der i en del af den tidligere regeringspresse har været en urimelig tilbøjelighed til altid at omtale socialdemokratiets standpunkter til udenrigspolitiske og militære anliggender som politiske manøvrer, der dels var taktisk bestemt, dels var bestemt af indrepolitiske formål. Disse artikler og disse skrivelser er fremkommet uden fjerneste hensyntagen til, hvad der derved måtte gå i stykker i Danmarks samarbejde med andre NATO-lande. Det gælder for socialdemokratiets standpunkt til stationering af allierede flyvere i Danmark i fredstid,

og det gælder for spørgsmålet om 18 måneders tjenestetid og for de forbehold, der blev taget overfor de planer vedrørende nye militære anlæg — blandt andet kaserne — som i sommer blev forelagt folketingets finansudvalg. Disse problemer vil forsvarsministeren iøvrigt omtale nærmere.

Der har imidlertid — det vil jeg gerne understrege — ikke på noget tidspunkt været nogen som helst saglig grund til at være i tvivl om, at socialdemokratiet loyalt ville vedstå vore forpligtelser som A-pagt nation, vel at mærke, vel at mærke som ligeberettiget partner og med fri adgang til åbent at sige vor mening. Ejheller har der været grundlag for tvivl om, at vi principielt altid har anerkendt landets ret til at modtage militær støtte fra allierede lande, og vi har jo erkendt, at der kan anføres en stærk militær begrundelse for allieret støtte til flyverdækning af Danmark. Men vi har haft vægtige grunde til i den nuværende situation at afvise den foreslåede løsning af spørgsmålet om flyverdækning. Det er også forstået af det danske folk, og jeg går ud fra, at i alt fald den tidligere statsminister har haft meget let ved at forstå socialdemokratiets standpunkt i denne sag.

De bemærkninger, det ærede medlem hr. Aksel Larsen har gjort om udenrigspolitik i almindelighed og om A-pagtpolitikken i særdeleshed, nødvendiggør vist ikke nogen kommentar fra min side. Det vil blot foranledige en diskussion, der ikke vil indeholde et eneste nyt moment, idet både det ærede medlems og mine synspunkter er kendte.

Men det var eet punkt i det ærede medlems tale, som foranlediger en bemærkning om noget væsentligt fra min side.

Jeg vil gerne ganske klart sige, at regeringen er meget interesseret i at sikre den størst mulige eksport også til de østeuropæiske lande, bortset fra eksport af varer, som direkte kan styrke østblokkens militære potentiel.

Som bekendt er Danmark i hele sin økonomi mere afhængig af udenrigshandel end de fleste andre lande; vi producerer højt forædlede industri- og landbrugsprodukter, men må på grund af vor mangel på naturlige ressourcer importere alle råstoffer, der skal anvendes til denne produktion. Der er derfor basis for et naturligt varebytte mellem Danmark og Østeuropa: vi har stor

[Statsministeren.]

brug for mange af de råvarer, der produceres i de østeuropæiske lande, og disse lande er interesserede i de danske industri- og landbrugsvarer.

Jeg kan da også henvise til, at der fornylig ved den tidligere regering er afsluttet en handelsaftale med Sovjetunionen, der omfatter en vareudveksling på 150 mill. kr., og ifølge hvilken Danmark navnlig vil importere korn, oliekgær, soyabønner og træ og eksportere smør og andre landbrugsvarer samt foretage skibsreparationer og skibsliverancer. Danmark har allerede under denne aftale afsluttet kontrakt om eksport af varer til en værdi af ca. 100 mill. kr. Også med andre østeuropæiske lande som Polen, Czekoslovakiet og Ungarn er der fornylig afsluttet handelsaftaler, som åbner mulighed for en betydelig og for alle parter fordelagtig samhandel.

Jeg vil gerne rette en ganske særlig tak til det ærede medlem hr. Frederik Lyngge for hans indlæg i debatten. Han bad os vise overbærenhed, fordi det måske vil volde de to grønlandske folketingsmedlemmer vanskeligheder at mestre det danske sprog under deres taler her i tinget. Efter at have hørt det ærede medlems indlæg, og når jeg tænker på hans kollegas, det ærede medlem hr. A. Lynges, talefærdighed, som jeg kender fra Grønlandsudvalget, mener jeg ikke, de to ærede kolleger har nogen som helst anledning til at bede om undskyldning for manglende talefærdighed på dansk.

Jeg tror, at alle er enige med mig i, at det er ganske ubegrundet, når det ærede medlem hr. Frederik Lyngge fremsætter undskyldninger for sit sprog, og jeg vil lægge vægt på, at begge de ærede medlemmer fra Grønland straks bliver klar over, at de ikke på grund af, hvad de måtte føle som sprogvanskeligheder, afholder sig fra helt frit at fremkomme med deres meninger her i tinget og i de forskellige organer, hvor de to ærede medlemmer skal fremføre deres synspunkter.

Det har været interessant for mig at høre det ærede medlems indlæg, og jeg glæder mig til nærmere at få disse problemer uddybet under drøftelserne i folketingets Grønlandsudvalg.

Om de enkelte problemer skal på nuværende tidspunkt blot gøre et par korte bemærkninger.

Vi deler ganske det ærede medlem hr. Frederik Lynges interesse i at søge det grønlandske erhvervsliv fremmet og at skabe en øget produktion og beskæftigelse i Grønland.

Med hensyn til arbejdsløshedsspørgsmålet er jeg ligeledes enig i, at vi bør gøre en indsats, hvis der virkelig foreligger sådanne problemer deroppe.

Det ærede medlem nævnte, at finansiering af nybyggeriet måtte tilrettelægges således, at boligstøtte fortrinsvis kommer de mindrebemidlede familier tilgode, og han fremhævede, at boligsaneringen var særlig påkrævet i Grønland. Jeg vil foreløbig henvise til, at vi i år har stillet 6 mill. kr. til rådighed for det private boligbyggeri i Grønland, og dette bliver nok også normen for de kommende år. Et byggeri derudover vil af tekniske grunde næppe kunne lade sig gennemføre, således som forholdene er i dag. Jeg vil samtidig erindre om, at efter de givne regler er det jo lokale instanser, der bestemmer, hvem der skal have boligstøtten, og i et vist omfang hvilke krav der skal stilles til de enkelte boliger, og at det derfor i vidt omfang ligger i befolkningens egne hænder at lede udviklingen ind i de baner, som man oppe i Grønland finder er de rigtige.

Når det ærede medlem har citeret mine udtalelser forleden, om at regeringen ville lægge vægt på sådanne reformer og investeringer, der blandt andet kunne forbedre ungdommens vilkår, og at regeringen ville fremsætte forslag, der sigter på lige adgang til en videregående uddannelse for ungdommen, er jeg helt enig i, at det er vigtigt, at den kulturelle og undervisningsmæssige udvikling bliver sideløbende med den tekniske og økonomiske udvikling i Grønland. Disse to ting hænger nøje sammen.

Med hensyn til ønsket om en statsstøtte til aldersrenten i Grønland er det jo rigtigt, at da man indførte aldersrenten i Grønland ved loven af 1926, var det staten, der betalte så godt som alle udgifter, og at denne udgift ved 1950-lovene blev lagt over på den grønlandske landskasse, men vi må ikke glemme, at samtidig blev betydelige indtægter overført fra statskassen til landskassen.

Såvidt jeg kan se, bør vi indtil videre blive stående ved, at det grønlandske sam-

[Statsministeren.]

fund i samme omfang som hidtil selv afholder udgifterne til de sociale foranstaltninger i Grønland, og jeg gør udtrykkelig opmærksom på, at der jo intet er i vejen for, at landsrådet selv kan vedtage en forhøjelse af aldersrenten, således at der sker en sådan forbedring indenfor rimelighedens grænser, som det ærede medlem omtalte.

Endelig har det ærede medlem henledt opmærksomheden på, at de grønlandske tjeneste- og bestillingsmænds lønvilkår trænger til at blive taget op til en omfattende revision. Jeg erkender helt åbent, at der her er et problem, som skal tages op, men det ærede medlem vil forstå, at jeg ikke med den givne frist har nogen som helst mulighed for at tage bindende stilling til sagen. Jeg vil dog, da problemet er rejst, gøre det ærede medlem opmærksom på, at de grønlandske bestillingsmænd i de sidste 5—6 år har fået fordoblet, nogle næsten tredoblet deres realloøn.

Som alt nævnt beder jeg de grønlandske repræsentanter forstå, at mine udtalelser ikke er udtryk for *endelig* stillingtagen til de nævnte problemer. Jeg er helt klar over, at den udvikling, der nu er i gang i Grønland, vil kræve en stadig tilpasning på snart sagt alle områder, og det er af afgørende betydning, at forhandlingerne herom kan foregå i en atmosfære af gensidig tillid. Forhandlingerne herom bør føres gennem folketingets Grønlandsudvalg, og jeg tror, at alle glæder sig til et frugtbart samarbejde.

Jeg vil sluttelig takke, fordi det ærede medlem på det grønlandske folks vegne så uforbeholdent gav tilslutning til den udenrigspolitiske hovedlinje, Danmark som NATO-stat følger. Det var af mange grunde lykkeligt, at disse udtalelser blev fremsat fra denne talerstol af det grønlandske folks frit valgte talsmand.

Jeg skal derefter vende mig til det ærede medlem hr. Hans Schmidt, repræsentanten her i tinget for det tyske mindretal.

Den loyale tone i det ærede medlems tale glædede mig. Jeg tror og håber, at det vil blive til gavn for grænselandets befolkning, at mindretallet er repræsenteret her i tinget. Desværre ligger forholdet nu anderledes syd for grænsen, hvor de dansksindede sydslesvigere ved sidste forbundsdaysvalg mistede deres repræsentation. Jeg vil gerne her udtale håbet om, at det må lykkes at

finde en ordening, der vil gøre det muligt for det danske mindretal at bevare kontakten med Vesttysklands lovgivende forsamling. Ved at vise forståelse for grænsebefolkningernes særlige problemer og vanskeligheder medvirker vi til at udjævne modsætningerne i Europa og fremme den europæiske fællesskabsfølelse.

Det ærede medlem hr. Hans Schmidt rejste iøvrigt i sin tale en lang række spørgsmål. Jeg tror, at det ærede medlem vil være enig med mig i, at det mest hensigtsmæssige vil være, om det ærede medlem ved samtaler og forhandlinger med de enkelte fagministre nu sag for sag drøfter de rejste problemer. Regeringen vil for sit vedkommende være indstillet på at møde det ærede medlem i en fordomsfri forhandling med det formål at nå frem til resultater, der udfra grænsepolitiske og — vil jeg tilføje — også udfra rent menneskelige hensyn, vil være holdbare.

Jeg skal ganske kort nævne en del af de spørgsmål, det ærede medlem fremdrog i sin tale.

Spørgsmålet om konfiskationen af de Wohlfarts- und Schulverein tilhørende 6 ejendomme, bl. a. den tidligere tyske folkehøjskole i Tinglev, er for tiden til behandling i dispensationsnævnet vedrørende tysk og japansk ejendom. Nævnet har endnu ikke taget stilling. Da spørgsmålet om den tidligere tyske folkehøjskole også er fremdraget, vil jeg nævne, at undervisningsministeriet har godkendt en tysk efterskole i Tinglev, og at der for kort tid siden af boligministeriet er givet tilsagn om statslån i henhold til boligstøtteloven til opførelse i Tinglev af en ny bygning for denne skole.

Angående beslaglæggelsen af de tyske skolebygninger til dækning af clearinggælden skal jeg oplyse, at man efter beslaglæggelsen af skolerne gav mindretallet adgang til at generhverve 13 af skolerne, beliggende på steder, hvor der var dokumenteret et særligt behov for tysk skole. Disse 13 skoler er iøvrigt støttet yderligere ved et ekstraordinært statstilskud til driften i det første år.

Den i lov nr. 412 af 12. juli 1946 om tysk-sprogede privatskoler indeholdte bestemmelse om, at der ikke kan gives eksamensret til tysksprogede skoler i Sønderjylland,

[Statsministeren.]

blev opretholdt ved den af rigsdagen vedtagne ændring i loven af 1952. Da mindretallet senere har rejst spørgsmålet om ændring af denne bestemmelse, har spørgsmålet været taget op til fornyet overvejelse i undervisningsministeriet, og man har oplyst overfor mig, at disse overvejelser endnu ikke er afsluttet.

Herudover vil jeg gøre nogle få bemærkninger om det af det ærede medlem særlig omtalte retsopgør, i hvilken forbindelse det ærede medlem fremsatte en række ønskemål, hvis opfyldelse han mente ville fremme det gode forhold i Sønderjylland. Det ærede medlem bør, tror jeg, betænke, at en genoptagelse af diskussionen om retsopgøret i Sønderjylland hos mange vil genkalde i erindringen de år, der gik forud for retsopgøret. Jeg tror ikke, at en sådan diskussion vil fremme forståelsen og den rolige udvikling i Sønderjylland, som vi for vort vedkommende er overordentlig interesseret i at yde vort bidrag til at fremme.

Det ærede medlem talte i denne forbindelse om benådning af de personer tilhørende mindretallet, der endnu sidder fængslet i medfør af domme for landsskadelig virksomhed. Det drejer sig nu kun om 6 personer, der alle er idømt eller efter dom til livsstraf benådet til livsvarigt fængsel for meget grove forhold. Jeg går ud fra som en selvfølge, at det ærede medlem er enig med mig i, at spørgsmålet om disse personers løsladelse efter benådning må behandles ud fra samme synspunkter som tilsvarende sager vedrørende andre danske statsborgere.

Når det ærede medlem dernæst taler om rehabilitering af de mange, der er idømt straffe særlig for deltagelse i tysk krigstjeneste under den tyske besættelse af Danmark, må jeg dertil sige, at det ikke står mig ganske klart, hvad det ærede medlem lægger i ordet rehabilitering. Forholdet er jo det, at alle, der har fået straf på 2½ år eller derunder — og det gælder jo det alt overvejende antal af Zeitfreiwillige og krigsdeltagere — ifølge den i 1950 gennemførte lov har generhvervet alle rettigheder og i alle henseender er stillet på samme måde som ustraffede danske borgere. Det kan i hvert fald kun

dreje sig om et lille antal — hvis forhold har været mere graverende — der ikke således er rehabiliterede. Af disse vil vel endda de allerfleste kun være frakendt rettigheder i fem år og altså i dag enten have generhvervet disse rettigheder eller gøre det i løbet af et halvt år.

Når det ærede medlem også talte om, at de afsagte domme burde tages op til revision, må han gøre sig klart, at dette ville have til forudsætning, at der gennemførtes en dertil sigtende lovgivning, som i realiteten tog afstand fra den lovgivning, som gennemførtes i 1945 og ændredes i formildende retning i 1946, og som ligger til grund for retsopgøret. Selvom man kan have forskellige meninger om, hvorvidt disse love har været ideelle, og selvom nogle måske, hvis man nu skulle lovgive om disse forhold fra første færd, ville ønske dem anderledes udformet, tror jeg ikke, at der i den danske befolkning eller her i folketinget er sket en sådan omvurdering af de forhold, det drejer sig om, at der er grundlag for at foreslå eller kan findes fornøden tilslutning til at gennemføre den lovgivning, det ærede medlem ønsker.

Det ærede medlem hr. Aksel Larsen sagde i sin tale forleden, at folketingets finansudvalg på forslag af den tidligere statsminister „under absolut grundlovsstridige former“ har tiltrådt, at der i nogle sommer- og efterårsmåneder er udbetalt den tidligere tronfølger et beløb af samme størrelse som den årlige, der blev tillagt prinsen ved loven af 4. juni 1947.

Hvad der er sket, er, at den årlige, der var tillagt arveprinsen i hans egenkab af tronfølger, bortfaldt, da den nye grundlov trådte i kraft den 5. juni. Den afgående regering fandt, at der fremdeles burde ydes prinsen en årlig af samme størrelse som den, prinsen hidtil havde oppebåret, og var sindet at fremsætte lovforslag herom, såsnart folketinget samledes efter valget. Dette forslag har jeg som bekendt i går fremsat for det høje ting.

Når det således var hensigten, at prinsen skulle bevare sin årlige, var der jo næppe grund til at sætte prinsen i vanskeligheder ved at standse udbetalingen i nogle måneder. Den afgående statsminister gik derfor til finansudvalget og meddelte regeringens for-

[Statsministeren.]

slag. Den afgæede statsminister udbad sig tilslutning til, at der, indtil den fornødne lovhjæmmel var tilvejebragt, blev anvist prinsen et beløb af samme størrelse som årpengebeløbet. Finansudvalget fulgte statsministeren og gav sin tilslutning til udbetalingen.

Når det ærede medlem hr. Aksel Larsen mener at kunne fastslå, at denne fremgangsmåde er grundlovsstridig, siger han til bestemmelsen i grundlovens § 11, der lyder således: „For medlemmer af det kongelige hus kan der bestemmes årpenge ved lov.“ Jeg er naturligvis helt enig med det ærede medlem i, at denne bestemmelse må forstås således, at der kun kan bestemmes årpenge ved særlig lov og altså ikke på finanslov, tillægsbevillingslov eller anden bevillingslov.

Min forgænger fulgte altså den nævnte fremgangsmåde, og den fortsatte udbetaling af den omtalte årpenge er sket efter henvendelse fra den tidligere statsminister til finansudvalget og med tilslutning herfra... (*Erik Eriksen: Fra alle partierne!*) : ja, fra de i finansudvalget repræsenterede partier.

Det ærede medlem hr. Aksel Larsen nævnte også, at grundlovens § 71, stk. 6, bestemmer, at lovligheden af en frihedsberøvelse, der ikke er besluttet af en dømmende myndighed, og som ikke har hjemmel i lovgivningen om udlændinge, på begæring af den, der er berøvet sin frihed, eller den, der handler på hans vegne, skal forelægges de almindelige domstole eller anden dømmende myndighed til prøvelse.

Det siges imidlertid udtrykkeligt i grundlovsbestemmelsen, at de nærmere regler skal fastsættes ved lov. Det er en selvfølge, at sådanne lovregler søges gennemført snarest muligt. Det blev også sagt i programtalen, hvad det ærede medlem må have overset.

Der er herved tale dels om ændringer i de love, der indeholder regler om administrativ frihedsberøvelse såsom lov om offentlig forsorg, åndssvage-loven, loven om sindssyge personers hospitalsophold, tuberkulose-loven, epidemi- og karantæneloven, dels om nye regler om den processuelle fremgangsmåde ved behandlingen af de sager, der rejses i medfør af grundlovsbestemmelsen.

Der er ført forhandlinger mellem de ministerier, der berøres heraf, og udarbejdet udkast til ændringer i de nævnte love og til et nyt kapitel i retsplejeloven. Der skal endnu føres nogle forhandlinger med de institutioner, der berøres af ordningen, men det er som sagt hensigten snarest at fremsætte for folketinget de lovforslag, som er påkrævede til gennemførelse af den nævnte grundlovsbestemmelse.

Endelig anså det ærede medlem hr. Aksel Larsen det for indlysende, at teatercensuren efter den ordlyd, grundlovens § 77 har fået, er grundlovsstridig. Det er helt naturligt, at man rejser spørgsmålet om teatercensuren opretholdelse. Jeg har intet særligt kendskab på disse områder, men efter at have rådført mig med sagkyndige kan jeg sige, at det lige siden gennemførelsen af junggrundloven i 1849 har været fast antaget, at den gamle grundlovs § 84 ikke var til hinder for en teatercensur.

Spørgsmålet er nu, om den ændrede affattelse i den nye grundlov har medført en ændring i den stilling, der juridisk må tages til spørgsmålet. Forskellen er, at medens den gamle grundlov talte om offentliggørelse af tanker på tryk, nævner den nye grundlov også offentliggørelse i *skrift* og i *tale*.

Regeringen anmoder om tid til at overveje dette spørgsmål. Den nye grundlovs § 78 fører i hvert fald efter vor opfattelse ikke til nogen bestemt løsning af spørgsmålet.

Det har glædet mig, at ingen af ordførerne har haft alvorlige indvendinger at gøre mod de punkter i vor programtale, der angik bolig- og byggeproblemerne, navnlig har jeg med tilfredshed bemærket, at der synes at være overvejende tilslutning til, at den sociale linie i den hidtidige boliglovgivning fortsættes i den kommende lovgivning. Jeg tør måske derfor regne med en saglig og imødekommende forhandling, når dette problem i løbet af efteråret bliver sat på dagsordenen i folketinget.

Det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard efterlyste en redegørelse for, hvorledes det går med hovedstadsordningen og med spørgsmålet om ordningen af Københavns trafik. Med hensyn til spørgsmålet om en hovedstadsordning har indenrigs- og boligministeren bedt mig bemærke, at der, som

[Statsministeren.]

det også er det ærede medlem bekendt, ikke har været politisk mulighed for en gennemførelse af det forslag, som hovedstadskommissionen i sin tid fremsatte, men at hovedstadsproblemet stadig har beskæftiget de skiftende regeringer. Den nuværende regering vil stadig have sin opmærksomhed henvendt på dette spørgsmål, men jeg er ikke — hvad det ærede medlem vel heller ikke venter — i stand til at fremsætte nærmere planer for en ordning på dette område, der rummer så store og vanskelige problemer og så mange interesselidskaber.

Hvad specielt angår trafikproblemerne, behandles disse jo af samfærdselskommissionen, som støtter sit arbejde på den byudviklingsplan for hele hovedstadsområdet, der som bekendt for nogen tid siden er blevet gennemført. Indenrigs- og boligministeren, der er formand for denne kommission, har meddelt mig, at det forventes, at kommissionen med udgangen af dette finansår vil kunne afgive betænkning med lovforslag til ministeriet.

De ærede medlemmer hr. Erik Eriksen og hr. Aksel Møller kom i deres taler ind på spørgsmålet om statens forkøbsret til landejendomme og gav udtryk for den opfattelse, at der ikke er noget behov for at udvide statens adgang til at benytte forkøbsretten ved familieoverdragelser. Heroverfor skal jeg henvise til, at mulighederne for at fremskaffe den nødvendige tillægsjord til supplerende brug med for ringe jordtilliggende er stærkt begrænset ved, at forkøbsretten ikke kan gøres gældende overfor erhvervelser indenfor en ret vid kreds af de hidtidige ejeres slægtninge og andre pårørende. Disse undtagelser medfører blandt andet, at de større ejendomme i videre omfang end de øvrige ejendoms kategorier holdes udenfor forkøbsrettens rækkevidde, fordi de sjældnere kommer i handelen udenfor familiekredsen.

Jeg finder iøvrigt ikke anledning til her at gå nærmere ind på dette spørgsmål, fordi der i nær fremtid vil blive lejlighed til drøftelse af et lovforslag om ændringer i statshusmandsloven, som regeringen agter at fremsætte, og som blandt andet tager sigte på en løsning af dette problem.

Det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard kom ind på spørgsmålet om yderligere afvik-

ling af deponeringsordningen. Jeg kan hertil sige, at regeringen straks ved sin tiltræden har ladet foretage en undersøgelse af mulighederne for at gå til en yderligere afvikling af denne ordning, og at handelsministeren i de sidste dage har ført forhandlinger med repræsentanter for erhvervsorganisationerne, fagforeningerne og forbrugerne herom. Regeringen har nøje overvejet de valutariske og beskæftigelsesmæssige hensyn og vil i løbet af få dage forelægge sine synspunkter for folketingets vareforsyningsudvalg.

Det ærede medlem hr. Viggo Starcke fremsatte nogle helt opsigtsvækkende udtalelser angående mælken, og handelsministeren har bedt mig korrigere det ærede medlem med hans stærke trang til altid at dramatisere de ting, han skal tale om.

Først skal jeg gøre opmærksom på, at sødmælkens fedtindhold skal være 3,5 pct. og ikke som af det ærede medlem nævnt 3 pct. Endvidere er det urigtigt, at mælken skal fortyndes med vand ude på landet, inden den transporteres til København. Det er tværtimod udtrykkeligt forbudt at blande vand i mælken. Forholdet er det, at sødmælken transporteres fra producenterne til de københavnske mejerier med sit naturlige fedtindhold. Såfremt fedtindholdet overstiger de nævnte 3,5 pct., tilsættes skummetmælk hidrørende fra flødefremstillingen, der jo også finder sted på disse mejerier.

Endelig vil jeg gerne gøre opmærksom på, at det er uden nogen som helst forbindelse med virkeligheden, når det ærede medlem hævder, at halvdelen af den pris, der i dag i København betales for mælken, er transportudgifter. Før mælkeordningens gennemførelse i 1940 blev mælken på sin vej fra stalddør til forbruger fordyret med 100 pct., heri inkluderet omkostningerne ved mælkens behandling og fordeling. I dag udgør tillægget, takket være den rationalisering, der har fundet sted, kun 50 pct., og af disse 50 pct. udgør transportomkostningerne fra stalddør, til mælken befinder sig i detailforretningen, kun ca. 10 pct.

Jeg har så nogle mere generelle betragtninger om økonomien med væsentlig adresse til de to ærede medlemmer hr. Erik Eriksen og hr. Aksel Møller. Det ærede medlem hr. Erik Eriksen havde endnu ikke helt glemt valgkampens toner, da han talte om de

[Statsministeren.]

økonomiske forhold. Vi fik igen hele vikingeventyret om, hvor elendigt der var her i landet, da den borgerlige regering trådte til i 1950, og hvor vidunderligt alting var nu, da ved skæbnens tragiske tilfældighed det ærede medlem og hans kolleger måtte træde tilbage. Påstanden om, at vi — den nuværende regering — ville inflation, blev gentaget, og det ærede medlem hr. Aksel Møller var inde på samme emne. Finansministeren vil senere kommentere disse påstande, og jeg skal derfor nøjes med endnu en gang at fastslå, at den socialdemokratiske regering ikke førte inflationspolitik, og at den nuværende regering selvfølgelig heller ikke påtænker noget sådant i årene fremover.

Nu da valgkampen er forbi for denne gang, ville det klæde begge de ærede medlemmer — og de ville vinde ved det — at standse amnestuehistorierne om vor regeringsperiode fra 1947 til 1950 og være så saglige at indrømme, at hovedparten af de elementer, der bestemmer valutaudviklingen — måske bortset fra stærkt øgede skatter og en bevidst fremkaldt arbejdsløshed med deraf følgende radikal forbrugsnedgang — i det store og hele ligger udenfor, hvad en dansk regering behersker. Det er jo den rene demagogi, når man i agitationen simpelt og primitivt har søgt at give den tidligere socialdemokratiske regering skylden for de prismæssige virkninger, Koreakrigen udløste i dansk økonomi — jeg sagde: simpel og primitiv demagogi.

Det er vel iøvrigt også et noget ejendommeligt tidspunkt at diskutere inflation og prisstigninger på, nu da der nærmest er udsigt til et prisfald.

Det må da for det første være opgaven at sikre, at et fald i priserne, som kommer til os udefra, tilstrækkelig hurtigt kommer forbrugerne tilgode. Der vil nok være et og andet at rette på dette område. Der synes i hvert fald at være en tendens til, at stigninger i eksportpriserne for landbrugets varer slår noget hurtigere igennem på hjem-

memarkedet end tilsvarende nedgange. Dernæst må vi, som det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard og det ærede medlem hr. Erik Eriksen var inde på, måske begynde at overveje virkningerne af en midlertidig svækkelse af den internationale konjunktur. Det tidspunkt kan måske indtræde, før vi venter det.

Hele dette spørgsmål har jo flere sider. En sådan svækkelse af konjunkturerne vil ramme vor eksport, som det blev nævnt i vor programtale, og jeg kan kun med tilfredshed konstatere, at det ærede medlem hr. Erik Eriksen næsten ord til andet gentog programtalens ord om dette spørgsmål.

Jeg er glad for, at denne nye tone kom ind i det ærede medlems taler. Vi hørte jo ikke meget om den side af sagen under valgkampen, da han, mesterlig som han er som agitator, fremstillede alt, selv valutastillingen, rosenrødt. Det var alene overladt til den tidligere finansminister, det ærede medlem hr. Thorkil Kristensen, at fremdrage disse mere alvorlige, men jeg tror virkelighedsnære træk i vort økonomiske billede.

Det ærede medlem hr. Erik Eriksens udtalelse om, at det fremdeles er påkrævet at holde øje med forbruget og at give de produktive investeringer en førsteprioritet, har jeg noteret med stor interesse. Jeg håber at kunne tage den som udtryk for, at man ikke fra partiet venstres side vil lægge hindringer i vejen for den nødvendige dækning af udgifterne til såvel vort ydre værn, forsvaret, som den tiltrængte udbygning af det indre værn i form af en udbygning af reformlovgivningen. Som den økonomiske situation er i øjeblikket, må der efter regeringens opfattelse stadig stiles efter et reelt overskud på statens regnskab.

Lad mig i denne forbindelse gøre et par korte bemærkninger om skattefradragsretten, idet jeg iøvrigt overlader til finansministeren at besvare de forskellige spørgsmål vedrørende den kommende skattereform.

Der er blevet udtalt nogen forundring over, at skattefradragsreglen ikke var nævnt

[Statsministeren.]

i regeringens programtale, og det ærede medlem hr. Erik Eriksen havde også noteret sig, at denne — som han sagde — hovedhjørnesten i den socialdemokratiske politik var udeladt i regeringserklæringen. Det ærede medlem var dog klar over, at problemet ville komme frem, når arbejdet med skattereformen blev aktuelt. Det tror jeg også. Lad mig dog samtidig gøre opmærksom på, at en ændring af skattefradragsreglen kun er et enkelt punkt i den række af reformforslag vedrørende indkomstbeskatningen, som vi går ind for. Det var ikke os, det var venstre og konservative, der under valgkampen i et forfængeligt håb om derved at kunne svække os prøvede at gøre skattefradragsreglens ophævelse til valgets hovedspørgsmål. Spekulationen mislykkedes, og de konservative, som var mest pågående, mest demagogiske og direkte usandfærdige i deres propaganda, måtte endda notere direkte tilbagegang ved valget.

En ting opnåede man dog, tror jeg, ved denne fremgangsmåde: at det nu er almindelig kendt i hele befolkningen, at en forhøjelse af indkomstbeskatningen for de største indtægter vist ikke vil være mulig uden en ændring af skattefradragsreglen. Det blev nævnt i programtalen, at vi igenem en sådan forhøjelse ønsker at tilvejebringe de nødvendige beløb til en nedsættelse af indkomstskatterne for de mindre og mellemstore indkomster.

Men naturligvis har vi ingen glæde af i en programtale, som vi udtrykkeligt ønsker skal være en ærlig ment invitation til samarbejde, at fastholde standpunkter, som vi erkender at der for øjeblikket er et klart flertal imod her i salen. Det er fra anden side hævdet, at det skulle være muligt at tildele de store indtægter en mere rimelig del af skattebyrden uden at røre fradragsreglen. Det vil vi foreløbig gerne se dokumenteret. Det er sagt også i den radiodiskussion, der var forud for valget, bl. a. af det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard. Nuvel, findes denne mulighed for at tildele de større indtægter en mere rimelig andel i den samlede skattebyrde end i øjeblikket, så vil vi gerne gennemgå alle tanker, ideer og forslag, der kan fremsættes i den retning.

Det er mit håb, at den videre drøftelse af hele dette spørgsmål må kunne ske udfra

en saglig overvejelse af hele problemet som et enkelt led i en samlet skattereform.

Jeg skal så slutte overfor de mere polemiske oplæg, der er gjort overfor regeringen, med at sige, at både i de taler, der er holdt her, og i den strøm af artikler, der i pressen er skrevet efter regeringsskiftet, gentages det indtil trivialitet: der er i folketinget „et liberalt flertal“, og derfor finder man det så urimeligt, at der nu er dannet en socialdemokratisk regering. Det var også grundtonen i de ærede medlemmer hr. Erik Eriksens og hr. Aksel Møllers taler.

Det er kun rimeligt, at de ærede medlemmer uden min indblanding beklager sig, hvis det linder. Men jeg må nok få lov til at sige et par ord om det „liberale flertal“, som man mener skal give patent på regeringsdannelse eller ret til at hindre, at der dannes en socialdemokratisk regering eller en regering med socialdemokratisk deltagelse.

Man forveksler nemlig her noget negativt med noget positivt. Det negative er, at der her i salen virkelig er et flertal udenom socialdemokratiet — et ikke-socialdemokratisk flertal. Det er vist gået op for folk; i alt fald er det gået op for os. Men der er også et flertal — og et endnu større flertal — udenom et hvilket som helst andet parti. Tankekonstruktionen „det liberale flertal“ — og det er en tankekonstruktion — kan kun tilvejebringes ved heri at medregne både den radikale „socialliberalisme“, retsforbundets „Manchesterliberalisme“, venstres såkaldte „moderne“ liberalisme og den egenartede form for „liberalisme“, som repræsenteres ved konservativ toldpolitik. Den sidste anerkender i hvert fald hverken de radikale eller retsforbundet som egentlig liberalisme. Tværtimod har de to partier under valgkampen søgt, og med rette, at lægge syv favne vand mellem sig og de konservative, og det samme er jo kommet til udtryk under regeringsforhandlingerne. Hertil kommer de afgørende modsætninger f. eks. i grundskyldsspørgsmålet og i jordpolitikken. Talen om et „liberalt flertal“ som dækkende en ensartet politik er derfor bundfalsk, simpelt hen bundfalsk. Den er en af de mange politiske sæbebobler, som den tidligere regeringskoalition leger med i agitationen. Den holder ikke. Det har jo nu vist sig,

[Statsministeren.]

at en regeringsdannelse, som parlamentarisk skal spænde over de nævnte fire partier, er fri fantasi. Eller man kan måske bedre sige, at denne evindelige talen om et „liberalt flertal“ er en leg med ord. Skulle en fordomsfri og liberal skandinavisk socialdemokrat, for hvem den demokratiske socialismes inderste væsen er friheden — vel at mærke friheden for de mange — deltage i denne ordleg, kunne han med samme ret som mine kolleger på „liberalt“ hold sige, at der her i salen er et „socialistisk“ flertal. Jeg ved godt, det vil chokere mange, fordi de aldrig har tænkt tanken helt igennem, men det er lige så rigtigt som al den liberale tale. (*Aksel Møller*: De er ikke engang socialister selv længere!).

De radikale sætter udtrykkeligt ordet social foran liberal, netop for at distancere sig fra den kapitalistiske Manchesterliberalisme. Vil den gode danske frisindede bonde benægte, at han repræsenterer en andels- og brugsforeningstradition, der er i nøje slægt med den socialistiske tankegang? Er det ærede medlem hr. Erik Eriksen som leder af partiet venstre med dets stolte tradition på andelsbevægelsens område ikke en slags andelssocialist? Er det ærede medlem hr. Thorkil Kristensen, nu da han er frigjort fra det klamme konservative favntag, når han skal udtale sig om de økonomiske problemer, ikke en slags skattefradragssocialist? Ja, man kan gå videre, hvis man vil. Det ærede medlem hr. Viggo Starcke, som iøvrigt på en række områder giver udtryk for megen liberal økonomi — jeg tager ham på jordspørgsmålet: dette ting ejer ikke en jordsocialist så revolutionær som det ærede medlem hr. Viggo Starcke.

Nuvel, det er lidt leg med ord, men der er realpolitisk lige så megen „sandhed“ i disse påstande som i ordlegen om det liberale flertal.

Christmas Møller, som i sind og skind var et af de mindst konservative medlemmer, der har siddet i denne sals højre side, sagde engang: vi er jo alle socialister — en slags socialister. Selv har jeg i en tale i Journalistforbundet svaret med at erklære, at vi alle er en slags liberalister. Begge påstande er et paradoks, men de dækker alligevel noget af en politisk realitet. Mit

partis sociale samfundssyn er i vid udstrækning accepteret af andre partier, der tidligere fornægtede det. Nutidens arbejderbevægelse bekender sig til en demokratisk socialisme, der sideordner frihedsgoderne med den sociale tryghed for alle arbejdende mennesker.

Det ærede medlem hr. Aksel Møller afbrød mig før og sagde: I er jo ikke engang selv rigtige socialister. — Nu ved jeg ikke, om det ærede medlem hr. Aksel Møller selv rigtig ved, hvad rigtig socialisme er. Jeg har læst på det nogle år, og jeg har en lille smule anelse om det, og jeg tror også, det ærede medlem har opdaget lidt af det. Men når vi skal diskutere sammen, vil det ærede medlem erkende, at vi er ikke socialister på den måde, de borgerlige partier vender det mod os i agitationen. (*Aksel Larsen*: Hør!). Nej, det er vi ikke. Det ærede medlem hr. Aksel Larsen kan glæde sig derover. Der er et svælg mellem den såkaldte socialistiske opfattelse, der aflægges af det kommunistiske parti, og mellem den såkaldte socialisme, der gennemføres i Østeuropa, og så den demokratiske socialisme, som en skandinavisk, en dansk socialdemokrat bekender sig til. Ingen hæderlig modstander vil om socialdemokratiet antyde, at det blot er i familie med den såkaldte socialistiske opfattelse, der fornægter nationen, der fornægter frihedsgoderne og fornægter de menneskelige frihedsprioriteter; i dette land, hvor de demokratiske partier stod sammen under besættelsen, hvor vi som venner og mennesker mødte hinanden og lærte at agte hinanden, er det unfair, simpelthen unfair, at ville tilskyde det danske socialdemokrati blot antydningen af familieskab med den socialisme, der går ud på at knægte de menneskelige frihedsprioriteter og -rettigheder.

Jeg tror derfor, jeg har ret i den analyse, jeg har givet her, og jeg tror og håber på, at den politiske udvikling vil bekræfte, at der går langt flere forbindelseslinier mellem socialdemokratiet og f. eks. det radikale venstres sociale reformprogram, end der går mellem de radikale og de konservative. Jeg tror, den kommende tids praktiske politik vil bekræfte, at der går langt flere naturlige forbindelseslinier mellem den danske arbejder og den danske

[Statsministeren.]

andelsbonde, end der går mellem det almindelige landbrug og monopolerne og trusterne her i landet.

Det er regeringens oprigtige ønske på det grundlag, vi har nævnt i programtalen, at formidle et samarbejde mellem alle demokratiske kræfter til løsning af de problemer, der ligger foran os.

Finansministeren (Kampmann): Inden jeg går over til at besvare nogle af de spørgsmål vedrørende statsfinanserne og den kommende skattereform, som er rejst af de ærede ordførere, vil jeg gerne fremsætte et par mere almindelige bemærkninger om den øjeblikkelige økonomiske situation.

Begge de ærede ordførere fra de to tidligere regeringspartier kunne tilslutte sig målet for regeringens økonomiske politik: at sikre produktionen, investeringerne og et højt beskæftigelsesniveau; men de kunne ikke se, at der heri var noget nyt, og udtalte samtidig bekymring for, at regeringen ville drive en såkaldt inflationspolitik.

Det ærede medlem hr. Aksel Møller udtalte endog — noget selvopgivende synes jeg — at det vel næppe kunne nytte at diskutere disse spørgsmål, da han erindrede, at socialdemokratiet havde en helt anden opfattelse af inflation end han. Det ærede medlem huskede her forkert. Ganske vist kan man være uenig om, hvornår en prisstigning er så kraftig, at den skal betegnes som inflation, men det var ikke det, diskussionen drejede sig om i 1949 og 1950. Problemet var, hvad der var årsagen til prisstigningerne, men det skal jeg vende tilbage til om lidt.

Lad mig først give det ærede medlem ret i, at det virkelig kan være lidt besværligt at drøfte økonomiske spørgsmål, når foreliggende, faktiske forhold vurderes helt forskelligt. Det ærede medlem gav således i sin tale udtryk for, at beskæftigelsen i øjeblikket ikke kan øges yderligere, simpelthen — som det ærede medlem sagde — på grund af mangel på arbejdskraft.

Selvom beskæftigelsen fortsat er god, har vi dog i dag 38 000 arbejdsløse, og i 1951 var årsgennemsnittet over 80 000 arbejdsløse. Regeringen vil søge at undgå

en så stor arbejdsløshed. Om det vil lykkes, afhænger i høj grad af de ydre vilkår for vor økonomi, men også af det omfang, hvori vi kan få tilslutning til at sætte den stabile og høje beskæftigelse som det første mål for den økonomiske politik.

Dette vil skabe inflation efter det ærede medlem hr. Aksel Møllers mening, og beviset herfor skal være, at det var den socialdemokratiske regering, der skabte prisstigningerne herhjemme fra september 1949 og fremefter gennem det, der populært kaldes pengeudpumpning, og når det skal være rigtig galt: at vi lod seddelpressen rulle. Denne påstand er lige så urigtig, som den snart er gammel. Det er rigtigt nok, at detailpriserne steg under den første regering Hedtoft; i løbet af de tre år med ca. 11 pct., men det danske importpristal steg i samme periode med 23 pct., og der er vel ingen, der venter, heller ikke her i tinget, at nogen dansk regering vil kunne forhindre, at en så kraftig udenlandsk prisstigning vil sætte sig spor i det danske detailpristal. Det lykkedes jo heller ikke for den nu afgåede regering; den kunne ikke forhindre en prisstigning på ca. 12 pct.

De udefra kommende prisstigninger blev ejheller understøttet af nogen form for pengeudpumpning i årene fra 1947 til 1950. Tværtimod blev den samlede pengemængde — forstået som summen af seddelomløbet og folioindskud i nationalbanken — i disse år formindsket med omkring 900 mill. kr. Jeg må derfor tilbagevise påstanden om, at socialdemokratiet førte en inflationsskabende politik.

Iøvrigt forstår jeg ikke rigtig, hvorfor det ærede medlem med så stor en interesse graver disse påstande frem. Er det, fordi han har den opfattelse, at vi i den kommende tid fortrinsvis kommer til at beskæftige os med at bekæmpe inflationstendenser? Det ville være interessant at høre herom. Det er naturligt for en regering at være vågen overfor enhver eventualitet, men som det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard fremhævede i sin tale, synes den nærmeste fremtids store spørgsmål at være, om det vil lykkes at undgå en international depression. Jeg skal gerne indrømme, at min opfattelse af de fremtidige økonomiske udviklingstendenser ligger nær-

[Finansministeren.]

mere ved de anskuelser, som det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard gav udtryk for.

Flere tegn tyder i retning af nedadgående efterspørgsel og faldende priser. Der har været en ret betydelig nedgang i en række råvarepriser i den sidste måned, og vi læser om, at der nu er begyndt at vise sig en overproduktion af biler i USA. Der må ventes en vis nedgang i rustningsudgifterne, og vi må nu se, om denne formindskelse i efterspørgslen vil blive opvejet af en stigning i efterspørgslen fra det private erhvervsliv. Det er i dag ikke muligt at forudsige noget sikkert herom. Det må dog antages, at den amerikanske regering meget nødtigt ser gentaget en økonomisk udvikling, der blot i nogen grad ligner depressionen fra begyndelsen af 30erne, og at den vil gøre alt for at bremse en nedgang i starten.

Der er således endnu langtfra tale om omfattende depressionstendenser; men enkelte tegn på en påvirkning af den vest-europæiske økonomi er dog begyndt at vise sig. Den stærke stigning, der i det sidste års tid har været i de engelske dollarsreserver, er således foreløbig standset, og der er også begyndt at vise sig afsætningsvanskeligheder for den engelske eksport. Spørgsmålet om, hvorvidt vi befinder os ved et vendepunkt i den økonomiske situation, eller om der blot er tale om et pusterum, der vil blive afløst af ny opgang, kan således ikke endeligt besvares. Vi må dog, som også fremhævet i regeringens programtale, forberede os på at kunne imødegå nedgangstendenser, hvis de skulle begynde at vise sig. Dette betyder ikke — det vil jeg gerne understrege — at der skal sættes ind øjeblikkelig, og det vil — som også fremhævet af statsministeren — fortsat være vigtigt at søge sikret et reelt overskud på statens finanser.

Mon ikke også nationalbankens diskontosænkning skal ses på denne internationale økonomiske baggrund? Når det ærede medlem hr. Erik Eriksen imidlertid fremdrager rentespørgsmålet, er der vel grund til at fremhæve, at den nu afgående regering længst muligt i sin pengepolitik modsatte sig en rentesænkning. Længe efter at obligationsmarkedet var begyndt at vise en faldende tendens, fastholdt regeringen salget af

statsobligationer til en uforandret, meget høj effektiv rente. Herigennem holdt man også renteniveauet for kredit- og hypotekforeningsobligationer kunstigt oppe. Nu er der indtrådt et rentefald, og når virkningerne af diskontosænkningen er udtømt, må vi søge at fastholde den lavere rente og se, hvordan den vil virke bl.a. på vor valutastilling. Betydningen af at bevare og om muligt udbygge vore valutareserver er alle enige om. Det er dog naturligt at gøre opmærksom på, at det ikke er helt let for et debitorland at opbygge en meget stor valutareserve. Kreditorerne vil efterhånden melde sig, men det er jo også en konsolidering at tilbagebetale gæld, og særlig forfalden gæld, selvom det på kortere sigt tillige er væsentligt at søge opnået størst mulig valutarisk bevægelsesfrihed.

Det kan i denne forbindelse være rimeligt at komme lidt ind på påstanden om, at regeringens skatteprogram skulle kunne medføre en stærk forbrugsudvidelse og derigennem en svækkelse af vor valutasituation. Særlig vore ønsker om en højere arveafgift og om en forhøjelse af indkomstskatten for de største indtægter er fremdraget ved omtalen af dette spørgsmål.

Jeg tror, at vi skal vente med en mere detaljeret drøftelse af en arveafgiftsforhøjelse, til et forslag foreligger. Der vil fortrinsvis blive tale om forhøjelser, som rammer meget store arveparter og arv fra fjernere slægtninge. Der vil således sjældent være tale om formuer, der på sædvanlig måde er opsparet med henblik på forsørgelse eller hjælp til den nærmeste familie. Løvrigt vil forslaget bedst kunne vurderes i forbindelse med de forslag til forbedring af ungdommens vilkår, som det er hensigten samtidig at søge fremmet.

Jeg tror heller ikke, at en vis forskydning af skattebyrden fra de mindre og mellemstore indkomster til de store indtægter vil påvirke forbruget nævneværdigt. For det første må vi erindre, at det samlede forbrug i øjeblikket ligger på 18 milliarder kroner, og for det andet vil en eventuel forbrugsudvidelse ikke blive nær så stor som den påtænkte indkomstoverførsel. Det kan nemlig efter min mening ikke antages, at opsparringen ud af de store indkomster vil gå ned med hele skattestigningen. Også hos de store indkomster — og måske netop hos

[Finansministeren.]

disse — findes et forbrug, der må kunne indskrænkes, et forbrug, der iøvrigt, såvidt man kan skønne, er ret valutakrævende. Dernæst kan det heller ikke anses for givet, at hele skattebesparelsen hos de øvrige indkomster vil blive forbrugt. I det hele taget overdriver man efter min mening ofte de store indkomsters betydning for opsparingen og glemmer, at beløbsmæssigt er opsparingen ud af de øvrige indkomster langt mere betydningsfuld. Det endelige resultat vil også i høj grad afhænge af den form for skatteskala, som vi kan nå frem til, og dennes betydning for produktion og indsats i det hele taget.

Det ærede medlem hr. Erik Eriksen var i denne forbindelse inde på spørgsmålet om, hvorvidt de større indtægter da ikke også trængte til en anerkendelse for flid og foretagsomhed. Hertil kan svares, at dette jo altid har været betragtet som en selvfølge. Det nye er vor fremhæven af den store betydning, det vil have for lysten til produktiv indsats hos alle de almindelige indtægter, hvis vi indretter vore skatteskalaer således, at staten ikke som nu meget hårdt beskatter enhver indkomstforøgelse. Dette vil stimulere produktionen og dermed opsparingen, som alle tillægger en så stor vægt. Det er derfor ganske urigtigt, når man vil påstå, at de socialdemokratiske reformforslag indenfor skattelovgivningens område ensidigt vil øge forbruget og dermed svække vor valutaisituation.

Endelig kan jo også den situation som nævnt indtræde hurtigere, end vi ønsker det, at det bliver nødvendigt for i det hele taget at opretholde investeringsniveauet at søge forbrugsefterspørgslen stabiliseret. Vi må jo ikke glemme, at intet nedsætter opsparelsmulighederne så stærkt som en almindelig nedgang i produktionen og indkomsterne, og det forekommer mig meget vigtigt at have dette for øje.

Jeg skal dernæst vende mig mod selve problemet om, hvornår og hvorledes det vil blive muligt at søge en skattereform gennemført. Det er givet, at vi må sigte efter en omfattende reform. Spørgsmålet er kun, hvor omfattende den skal være.

Den nu afgåede regering nåede efter et par års arbejde kun frem til at fremsætte et forslag om en ny statskattelov — et forslag,

der iøvrigt ikke var præget af stor reformlyst. Der er vel enighed om, at dette kan vi ikke nøjes med. Den tidligere finansminister gav også udtryk herfor i fremsættelsestalen, men såvidt jeg kan skønne, ville den nu afgåede regering ikke — hvis skæbnen iøvrigt havde været den gunstigere — have været i stand til at forelægge yderligere reformforslag i indeværende efterår. Jeg har i hvert fald ikke indenfor administrationen forefundet udformede forslag.

Efter mit skøn må de minimumskrav, som man kan stille til en reform, omfatte forslag om, hvorledes udgifterne skal fordeles mellem staten og kommunerne, herunder om man skal bibeholde bestående udligningsordninger, samt forslag til love om indkomstskat såvel til staten som til kommunerne. Jeg vil bestræbe mig for at få udarbejdet sådanne forslag til fremsættelse, således at en grundig udvalgsbehandling kan tage sin begyndelse i indeværende samling; men dette bør ikke udelukke, at man kan overveje, om enkelte og stærkt påtrængende reformer — såfremt tekniske og politiske muligheder foreligger — allerede nu bør søges gennemført med henblik på det kommende skatteår.

Medens udarbejdelsen af reformforslag på de her nævnte tre områder er overladt til regeringens initiativ og dermed dens ansvar, må vi på andre afgifts- og skatteområder afvente færdiggørelsen af kommissionsbetænkninger. Motorafgiftskommissionen er, såvidt jeg er informeret, ved at nå til vejs ende, således at en betænkning kan ventes til foråret. Toldkommissionen vil nu genoptage sit arbejde, men det vil afhænge af mange forhold, hvornår resultater kan ventes. Endelig forstår jeg, at grundskyldskommissionen i øjeblikket arbejder stærkt, og i besvarelse af det ærede medlem hr. Viggo Starckes spørgsmål vedrørende denne kommissions arbejde kan jeg love støtte til dets færdiggørelse.

Det ville naturligvis være ønskeligt, om de nævnte kommissioner og udvalg kunne afslutte deres arbejde således, at resultaterne kunne tages ind i overvejelserne vedrørende den almindelige skattereform. På den anden side er jeg betænkelig ved til stadighed at udskyde arbejdet med de grundlæggende reformforslag, og jeg tror derfor ikke, at vi kommer udenom at gennemføre reformarbejdet i hvert fald i to tempi.

[Finansministeren.]

Tiden er vel iøvrigt ikke inde til at drøfte de enkelte reformønsker. Det ærede medlem hr. Erik Eriksen omtalte nærmere en ændring af amtsskatterne, og det ærede medlem hr. Aksel Møller glemte ikke at kræve en forhøjelse af brugsforeningsbeskatningen. Det skal indrømmes, at der kan være problemer at løse på begge disse områder, men hvis bestemte ændringer ligger de ærede medlemmer så stærkt på sinde, forstår jeg ikke rigtig, hvorfor man ikke, medens man samarbejdede i en regering, nåede frem til at fremsætte konkrete forslag.

Lad mig dog tillige berøre et enkelt problem om den kommunale beskatning, som det ærede medlem hr. Erik Eriksen også var inde på. Det vedrører udgiftsfordelingen mellem stat og kommuner, hvor det ærede medlem påpegede betydningen af en sådan afklaring, at det kommunale selvstyre blev styrket. Jeg kan være helt enig heri, men finder det dog samtidig nødvendigt at fastslå, at dette ikke må betyde, at vi vender tilbage til tidligere tiders tilstande med megen ulighed i den kommunale beskatning. Vi kan ikke uden videre ophæve bestående udligningsordninger. Der må samtidig skabes sikkerhed for, at kommuner med et lavt indtægtsniveau og store sociale udgifter ikke belastes unødigt hårdt. Det kan være, at vi til en vis grad i stedet for at ophæve udligningsordningerne skal ind på nye former for ydelsen af tilskud, former, der på een gang opfordrer til økonomi i det kommunale arbejde og dog ikke vælter hele byrden over på en begrænset kreds af kommunale skatteydere.

Der var mange andre problemer, der blev rejst af de ærede ordførere, som kunne give anledning til bemærkninger, men jeg finder det mere formålstjenligt at udsætte en egentlig drøftelse dels til finanslovdebatten, dels til de enkelte forslag kommer frem til forhandling her i tinget.

Til slut en sidste bemærkning til det ærede medlem hr. Erik Eriksen, der havde bidt mærke i, at ordet besparelser ikke var nævnt i programtalen. Dette betyder ikke, selvfølgelig kunne jeg sige, at dette vigtige problem ikke ligger regeingen på sinde, men der er — også fra denne talerstol — fra tid til anden fremsat mange tanker og mange

tal om nødvendige besparelser i statens udgifter. I flere tilfælde har der dog ikke været tale om egentlige besparelser, men blot om forslag, der vælter byrderne over på andre befolkningsgrupper, og ofte på grupper, der ikke har nogen stor økonomisk bæreevne. I andre tilfælde har der været tale om løfter, som det har været lidt svært at indfri. Så mon tiden ikke er inde til at tale lidt mindre om disse ting og i stedet igennem en forenkling og rationalisering af lovgivning og administration at nå frem til virkelige besparelser? Det skal ikke mangle på god vilje fra min side til at fremme sådanne bestræbelser.

Forsvarsministeren (Rasmus Hansen): I tilslutning til statsministerens udtalelser om de militære anliggender skal jeg give det høje ting en redegørelse for de forhandlinger, undersøgelser og overvejelser, der er foregået i forsvarsministeriet, efter at den nuværende regering blev dannet.

Redegørelsen vil omfatte:

- 1) Flyverchefen, generaløjntant Førslevs udtalelser om flyverdækningen af Danmark.
- 2) 18 måneders tjenestetid og årsagen til de undersøgelser, der i begyndelsen af denne måned blev foretaget af de praktiske muligheder for at gennemføre 18 måneders tjenestetid på forsvarlig måde indenfor de af den tidligere regering fastsatte frister.
- 3) Kasernebyggeriet og manglerne ved befalingsmandsordningen.

Flyverchefen, generaløjntant Førslev, havde ikke henvendt sig til forsvarsministeren for at erfare den nuværende regerings vurdering af spørgsmålet om flyverdækningen af Danmark eller udbedt sig oplysning herom gennem forsvarsstyrelsen eller forsvarschefen, da han, efter at den nuværende regering var tiltrådt, fremsatte sine udtalelser til pressen om det danske luftforsvar og de mangler, der var afsløret ved en fornylig afholdt øvelse.

Naturligvis har jeg lige så lidt som noget andet medlem af den nuværende regering til hensigt at anfægte den ytringsfrihed, som statens tjenestegrenschefer og andre tjenestemænd har i henhold til grundloven og bestemmelserne i tjenestemandsløven. Det svar, som en række socialdemokratiske provinsblade, deriblandt „Fyns Social-Demokrat“,

[Forsvarsministeren.]

har givet flyverchefen, har jeg hverken på den ene eller den anden måde nogen andel i, og de angreb, der har været på mig i tekst og tegninger i anledning af denne artikel, savner derfor grundlag. Jeg har hverken direkte eller indirekte indtil dette tidspunkt givet flyverchefen en „næse“. Men ingen af tingets medlemmer er formentlig i tvivl om, at flyverchefens fremgangsmåde er usædvanlig. Det har jo ikke været almindeligt, at tjenestegrenschefer sender det ministerium, hvorunder de sorterer, deres tjenstlige vurderinger gennem avisartikler, og jeg går ud fra, at der heller ikke her i tinget er noget ønske om, at det skal være sædvanlig fremgangsmåde.

Flyverchefens brud på en gammel og god tradition har medført, at jeg med forsvarsministeriets departementschef som medlem har måttet sende flyverchefen artikler, der gengiver hans udtalelser, og har måttet spørge, om han vil godkende disse gengivelser. Forsvarsministeriet har modtaget general Førslevs svar, og dets embedsmænd er derefter gået i gang med en undersøgelse dels af årsagerne til, at flyveøvelsen ikke fik et for det danske luftvåben tilfredsstillende resultat, dels af manglerne ved opbygningen af luftvåbnets apparat.

Gennemførelsen af 18 måneders tjenestetid i Danmark er som bekendt et led i de vesteuropæiske Atlantpagtlandes bestræbelser for at få tilvejebragt så store dækningsstyrker, at de yder nødtørftig beskyttelse overfor forsøg på et lynhurtigt kup. Det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard har rejst det spørgsmål, om de nødvendige danske dækningsstyrker ikke kan tilvejebringes med 12 måneders tjenestetid, hvis tjenestetiden gøres mere effektiv, end den er for tiden. Jeg må hertil svare, at det er desværre ikke en løsning af det foreliggende problem. Det skyldes ganske enkelt, at 12 måneders tjenestetid ikke giver det tilstrækkelige antal værnepligtige inde på een gang, og det er ikke muligt at udskrive flere, end man gør. Hvis landet skal have en så stor dækningsstyrke af uddannede værnepligtige året rundt, som det nu vil få i henhold til de trufne dispositioner, kan det desværre kun lade sig gøre ved at udvide tjenestetiden til 18 måneder.

Under hensyn hertil godkendte de social-

demokratiske medlemmer af tinget i 1951, at der blev truffet forberedelser til gennemførelse af 18 måneders tjenestetid i 1953, og den nuværende regering har som bekendt i statsministerens programtale udtalt, at beslutningen om 18 måneders tjenestetid må fastholdes, men der var, da den nuværende regering tiltrådte, med rette tvivl blandt dens medlemmer om de praktiske muligheder for at gennemføre 18 måneders tjenestetid indenfor de fastsatte frister.

Denne tvivl er ikke, som det er blevet påstået i taler og avisartikler, opstået af politiske grunde, og den skyldes ikke, som antydtes af et konservativt blad, at regeringen har overvejet at bruge tjenestetidsproblemet til et forsøg på at opnå „letkøbt popularitet“. Tvivlen havde sin rod i oplysninger og råd, som militære chefer gav mig, da jeg tiltrådte som forsvarsminister for ca. 3 uger siden.

Forsvarschefen, admiral Qvistgaard, var, da den nuværende regering tiltrådte, på rejse i De Forenede Stater, hærchefen, general Møller, var syg, hærens stabschef, generalmajor Kragh, var på rejse i De Forenede Stater, og den fungerende forsvarschef, viceadmiral Vedel, gav mig under disse omstændigheder det råd, at jeg bl. a. tilkaldte chefen for hærens østre landsdelskommando omfattende Sjælland og Lolland-Falster, generalmajor Bjerregaard, og chefen for hærens vestre landsdelskommando omfattende Jylland og Fyn, generalmajor T. K. Thygesen, som tidligere har været direktør i forsvarsministeriet, til en rådslagning om de praktiske muligheder for at kunne gennemføre 18 måneders tjenestetid indenfor den frist, som var fastsat af den tidligere regering. De råd, som den fungerende forsvarschef, viceadmiral Vedel, gav mig, blev fulgt.

Landsdelskommandocheferne gav, da de blev kaldt til forsvarsministeriet for at give mig en vurdering af den foreliggende situation, udtryk for meget alvorlige betænkkeligheder ved at lade de 18 måneders tjenestetid træde i kraft i det fastsatte omfang fra 1. november. Chefen for hærens østre landsdelskommando, generalmajor Bjerregaard, udtalte overfor mig, at han overfor den tidligere forsvarsminister, hr. Harald Petersen, havde fremhævet vægtige

[Forsvarsministeren.]

betænkeligheder med hensyn til de hovedforhold, der betinger vilkårene for 18 måneders tjenestetids gennemførelse på betryggende måde.

Begge landsdelskommandochefer bad mig om at få iværksat en undersøgelse af de praktiske muligheder for gennemførelsen af 18 måneders tjenestetid i det af den tidligere regering fastsatte omfang fra 1. november.

Disse udtalelser måtte naturligvis hos regeringen rejse den største tvivl om, hvorvidt forudsætningerne for at gennemføre 18 måneders tjenestetid i det af den tidligere regering fastlagte omfang på nuværende tidspunkt virkelig skulle være tilstede, og derfor iværksattes i overensstemmelse med landsdelskommandochefernes råd den undersøgelse, der nu har fundet sted, og som har taget sigte på navnlig at belyse forholdene i hæren, som de ville stille sig i det kommende vinterhalvår. Det var nemlig klart, at det navnlig var i hæren, at problemerne forelå.

Af den foretagne undersøgelse kom det imidlertid til at fremgå, at samtlige regimentschefer — selvom de ikke er blinde for vanskelighederne — anser det for forsvarligt at gennemføre 18 måneders tjenestetid i hæren som planlagt. Divisionsgeneralerne Allerup og Hoffmann i henholdsvis det sydlige Jylland og Midtjylland samt landsdelskommandocheferne, generalmajor Bjerregaard og generalmajor Thygesen har derimod givet udtryk for overvejende betænkelighed.

Hærkommandoen, som derefter fik det indsamlede materiale til erklæring, har imidlertid — i overensstemmelse med regimentscheferne og med tilslutning fra generalinspektørerne — indstillet, at der ikke foretages ændringer i de udgivne bestemmelser, og hertil sluttede sig den fungerende forsvarschef og forsvarsstyrelsen, hvori de tre værnschefer og chefen for forsvarsstaben har sæde. Inden afgørelsen blev truffet, fik jeg telegram fra forsvarschefen,

admiral Qvistgaard, hvori også han gik ind for at opretholde den trufne beslutning.

Den nuværende regering har altså haft stærke militære grunde til den undersøgelse, der nu er afsluttet. Den tidligere forsvarsminister, hr. Harald Petersen, må have kendt den væsentligste part af disse militære grunde. Det fremgår alene af generalmajor Bjerregaards henvendelse til ham. Den tidligere forsvarsminister, hr. Harald Petersen, har vidst, at socialdemokratiet havde vægtige saglige årsager til at have tvivl om, hvorvidt 18 måneders tjenestetid kunne gennemføres på forsvarlig måde indenfor de fastsatte frister. Alligevel har den tidligere forsvarsminister, hr. Harald Petersen, omtalt de socialdemokratiske betænkeligheder som politisk begrundet sabotage og vildledte dermed både dansk offentlighed og udlandet.

Hele den atmosfære, der derved blev omkring tjenestetidsproblemet, og som forleden påvirkede både den tidligere statsministers, det ærede medlem hr. Erik Eriksens, og den tidligere indenrigs- og boligministers, det ærede medlem hr. Aksel Møllers, bemærkninger her i tinget om regeringens beslutning om 18 måneders tjenestetid, ville, hvis regeringen, alle forhold taget i betragtning, havde besluttet sig til at udskyde 18 måneders tjenestetid, have gjort det meget vanskeligt, ja, måske umuligt, at overbevise en række Atlantpagtlande om, at dette skridt ikke var det første varsel om en ændret dansk holdning overfor NATO-politikken.

De bemærkninger, som den tidligere forsvarsminister, hr. Harald Petersen, har givet den nuværende regerings undersøgelse og beslutning med på vejen overfor offentligheden, skal jeg derfor lade tale for sig selv på denne baggrund.

Det problem, som de militære chefer har taget stilling til ved den nu afsluttede undersøgelse, var, om de, trods manglende kaserneanlæg, trods mangel på øvelsespladser og egnede befalingsmænd, kunne gennemføre 18 måneders tjenestetid fra

[Forsvarsministeren.]

1. november på forsvarlig måde. Det er på dette spørgsmål, at regimentscheferne, hærledelsen og forsvarsstyrelsen har svaret ja.

Hvor lang tid det vil tage at afhjælpe disse mangler, kan jeg ikke sige på dette tidspunkt. Men det vil mindst være et år og måske flere år. Der vil imidlertid som led i bestræbelserne for at afhjælpe manglen på egnede befalingsmænd, bl. a. underafdelingschefer, blive gjort forsøg på at bedre dette forhold hurtigt ved at tage op til overvejelse, om der midlertidigt kan foretages en begrænsning af antallet af befalingsmænd, som gør kontortjeneste eller er i udlandet eller på kurser.

Socialdemokratiet er blevet stærkt kritiseret, fordi det i sommer i folketingets finansudvalg begærede en frist til nærmere undersøgelse af nogle af den tidligere forsvarsministers forslag om kaserneanlæg og et forslag om en kommandobunker i Nordsjælland til luftvåbnet.

Også dette socialdemokratiske ønske er af den tidligere forsvarsminister overfor offentligheden blevet fremstillet som udtryk for politisk sabotage og valgmanøvrer m. m., og i overensstemmelse hermed er der både før folketingsvalget i september og i de sidste dage gjort bemærkninger i en række blade.

Lad mig tage luftvåbnets kommandobunker først. Da forslaget om at bevilge ca. 10 mill. kr. til denne bunker i sommer blev forelagt folketingets finansudvalg, var det tre år siden, luftvåbnet gik i gang med at forberede dette forslag. I forslaget oplystes, at beløbet på de 10 mill. kr. var første etape, men uden at der blev givet folketingets finansudvalg meddelelse om, hvad der var anden og tredje etape, og — hvad der er meget væsentligt — uden at der blev givet finansudvalget meddelelse om de arbejder, som var knyttet til bunkeranlægget, i første række planen for Københavns luftværnsartilleriforsvar og varslingsstationen.

Folketingets finansudvalg har derfor ganske naturligt ønsket disse spørgsmål belyst i sammenhæng med Vedbækkasernen inden endelig stillingtagen til sagen. Spørgsmålet om kommandobunkeren vil nu blive vurderet således, som det bør vurderes, nemlig

i sammenhæng med den endelige plan for luftvåbnets udbygning.

Hvad angår de kaserneplaner, hvortil der ikke er givet bevilling, da skulle den tidligere indenrigs- og boligminister, det ærede medlem hr. Aksel Møller, have overordentlig gode forudsætninger for at forstå, hvorfor socialdemokratiet gerne ville have disse kaserneplaner nærmere undersøgt, før bevilling til dem blev givet; men om disse forudsætninger har det ærede medlem hr. Aksel Møller ønsket at bevare tavshed og har uden protest ladet den tidligere forsvarsminister fremstille socialdemokratiets standpunkt som politisk sabotage.

Jeg skal hertil føje den oplysning, at der efter forhandling mellem boligministeriet og forsvarsministeriet nu er iværksat en undersøgelse af, om kasernebyggeriet i højere grad end forudsat i den tidligere forsvarsministers planer kan gennemføres med moderne tekniske metoder, så der herved kan spares mursten og faglært arbejdskraft til gavn for boligbyggeriet. Jeg går ud fra, at meddelelsen herom i høj grad vil interessere og glæde den tidligere boligminister, det ærede medlem hr. Aksel Møller.

I dagbladet „Politiken“ for i dag gøres opmærksom på, at 18 måneders tjenestetiden har medført og vil medføre overbelægning af kaserner og andre militære etableringer, samt at der i Høveltejren og Værløselejren anvendes telte til indkvartering. Jeg vil gerne sige, at dette er fuldstændig rigtigt. Det var bl. a. derfor, der blev iværksat en undersøgelse af de praktiske muligheder for gennemførelse af 18 måneders tjenestetid. Det vil tage mindst et år, rimeligvis længere tid, at skabe tilfredsstillende kaserneforhold, men overbelægning på vore kaserner og midlertidig anvendelse af bygninger, som ikke er opført til kasernebygning året rundt og ikke er ideale, er ikke et nyt fænomen her i landet. Den fremgangsmåde har været anvendt i en årrække siden befrielsen af Danmark i 1945.

Hvad angår klagerne over, at der anvendes telte bl. a. i Høvelte og Værløse til indkvartering af værnepligtige og befalingsmænd, foreligger der ikke for mig noget om, at der på denne årstid bruges eller påtænkes benyttet telte, hvor gulvet er den bare jord, og jeg vil sige, at hvis det skulle

[Forsvarsministeren.]

være tilfældet nogetsteds — og det påstås i dag i „Politiken“, at det er det — vil jeg sætte pris på at få oplysninger herom. (Afbrydelse). Det er undersøgt. Ifølge de for mig foreliggende oplysninger er stillingen med hensyn til forswarets teltmateriel og benyttelsen deraf følgende:

For det første: telte har altid været anvendt indenfor de militære værn til indkvartering af mandskab og befalingsmænd, dels til supplerende af den permanente indkvartering, dels til brug ved oprettelse af lejre o. lign. for kortere tidsrum.

For det andet: de telte, som forsaret råder over i dag, er vederlagsfrit overdraget Danmark af De Forenede Stater. Det er ifølge de meddelelser, som embedsmændene har givet mig, godt teltmateriel, og alle teltene er forsynet med trægulv. Endvidere har vi amerikansk ovnmateriel til et antal af teltene, således at disse kan opvarmes. Der kan således ikke drages nogen sammenligning mellem forswarets telte og det teltmateriel, som i stort omfang anvendes af dansk ungdom, ganske vist om sommeren, under ophold ved skov og strand.

For det tredje: de teltlejre, der for tiden er oprettet ved hærens permanente etableringer, f. eks. i Høvelte, vil alle blive nedlagt ved den forestående hjemsendelse den 24. oktober, hvilket der også er regnet med i den indkvarteringsplan, der er udarbejdet for den kommende vinter. De styrker, der i ganske korte tidsrum vil blive udlagt til skydelejre i Oksbøl, Jægerspris og Borris for at gennemføre fægtningsskydning, vil i nogen grad blive indkvarteret i telte, der kan opvarmes. Denne foranstaltning er, har man meddelt mig, ikke alene en indkvarterings-sag, men også et led i mandskabets træning. Der er på dette tidspunkt ikke tale om rekrutter, men om ældre mandskab. Denne indkvarteringsmåde anvendes både af de amerikanske og engelske styrker i Europa bl. a. som led i opøvelsen af mandskabets feltduelighed. Det er for Atlantpagtlandene ikke noget særligt, at Danmark må indkvartere en del af de værnepligtige og befalingsmændene i de telte, som benyttes her i landet. Det er altså noget, som både engelske og amerikanske styrker i høj grad og gennem længere tid har været kendt med.

For det fjerde: flyvevåbnet har i Værloseleiren indkvarteret ca. 100 mand i telte, og denne indkvarteringsmåde for den pågældende styrke påregnes anvendt nogle måneder, indtil en igangværende sanering af nogle af belægningsbygningerne i denne ældre lejr er tilendebragt. De telte, der er stillet til rådighed, vil kunne opvarmes, er forsynet med trægulve, kan lukkes tæt til og er forsynet med senge, og om påkrævet kan der stilles ekstra telte til rådighed, men det ligger i sagens natur, at teltene ikke kan være så bekvemme som vore nye centralopvarmede kaserner. Efter bygnings-tjenestens oplysning er der endvidere indlagt elektrisk lys i teltene, hvilket iøvrigt også er eller har været tilfældet i andre teltlejre af længere varighed. Må jeg i den forbindelse minde om, at også hospitaler i perioder har brugt telte til anbringelse af patienter, og lægekorpsen har på forespørgsel svaret, at der ikke er grund til at have sundhedsmæssige betænkeligheder ved værnepligtiges og befalingsmænds anbringelse i telte af den omtalte art.

Må jeg dernæst svare på nogle af de spørgsmål, som er rettet til mig.

Det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard har bedt mig om en redegørelse for, i hvilket omfang forsvarsministeriet har gennemført de forslag og henstillinger, der er indeholdt i en betænkning angående de værnepligtiges rationelle uddannelse, en betænkning afgivet af en kommission, som jeg lod nedsætte, da jeg var forsvarsminister fra 1947 til 1950. Det er kun kort tid siden, jeg påny blev forsvarsminister, og jeg håber, det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard vil tilgive, når jeg beder om at måtte vente med en udførlig redegørelse til et senere tidspunkt. Jeg vil gerne have tid til en nærmere undersøgelse, forinden jeg giver denne redegørelse.

Jeg kan tilføje, at forsvarsministeriet for få dage siden i samarbejde med forvaltningsnævnet er gået i gang med en rationaliseringsundersøgelse, der gerne skulle resultere i, at officererne i geleddtjenesten kan ofre mere tid på uddannelsen end på skrivebordsarbejde. Dette skulle bidrage væsentligt til en bedring af de af det ærede medlem omtalte forhold.

Jeg kan i denne forbindelse oplyse, at jeg torsdag i sidste uge havde et møde her

[Forsvarsministeren.]

i København med forsvarrets øverste chefer, herunder samtlige regimentschefer. Det blev under dette møde af de militære chefer anført overfor mig, at en forenkling af administrationen indenfor forsvaret var tiltrængt, og at man derigennem ville kunne frigøre officerer, der burde ofre hovedparten af deres tid på geleddtjeneste, men som nu er bundet til et skrivebord. Det fremgår heraf, at de militære chefer meget gerne ser en rationalisering.

Det ærede medlem hr. Aksel Larsen har foreholdt mig, at en række kendte mænd offentligt har rettet det spørgsmål til mig, om det er rigtigt, at det danske forsvar er udrustet med napalmbomber. På den givne foranledning skal jeg oplyse, at Danmark ligesom så mange andre lande — bl. a. Norge og Sverige — har napalmbomber.

Jeg takker det ærede medlem hr. Viggo Starcke for påmindelsen om retsforbundets forsvarsforslag. Jeg var ikke forberedt på, at retsforbundet ønskede debatten om det fortsat efter valgdagen den 22. september. Jeg troede ærlig talt, retsforbundet efter den dag selv syntes, det var slidt op under valgkampen og uden den formodede vælgergevinst.

Det ærede medlem har desuden spurgt, om der ikke var administrative muligheder for at give værnepligtige 1 eller 2 ugers orlov i efterårstiden, hvor landmændene har et stort arbejde med roerne og kartoflerne. Det ærede medlem henviste til, at der er mange små landmandshjem, der mangler deres sønner eller karle.

Jeg kan hertil svare, at forsvarsministeriet i de senere år, når arbejds- og socialministeriet har skønnet det nødvendigt, har udgivet retningslinier for tildeling af orlov, for at soldater kunne deltage i landbrugsarbejdet i forårs- og høsttiden, iøvrigt mod tarifmæssig betaling. Forsvarsministeriet har ikke fået nogen henvendelse fra arbejds- og socialministeriet om et tilsvarende behov om efteråret og har derfor ikke haft nogen anledning til at tage stilling til problemet. Jeg kan her indskyde, at de offentlige arbejdsanvisningskontorer har en stående instruktion om at indberette til arbejds- og socialministeriet, hvis der skulle opstå behov for soldaterhjælp i landbruget,

og at der ikke hidtil i dette efterår er modtaget nogen sådan indberetning.

Den praktiske ordning har iøvrigt været, at det lokale arbejdsanvisningskontor, om fornødent, har rettet henvendelse til den stedlige garnison om at få stillet arbejdskraft til rådighed, og det har man anset for den rigtigste ordning, fordi man herigennem har sikkerhed for at dække et virkeligt behov. Det har derimod ikke været anset for heldigt eller hensigtsmæssigt individuelt at give soldaterne orlov, for at de kunne deltage i landbrugsarbejde på forældrenes bedrift.

Ingeborg Refslund Thomsen: Det ærede medlem hr. Hans Schmidt har præsenteret sig som pastor Schmidts og dyrlæge Møllers efterfølger her i tinget. Det er jo desværre ikke nogen anbefaling. Vi husker kun altfor godt den tvetungede pastor Schmidt, der holdt filosofiske taler her i folketinget, samtidig med at han i Berlin udvirkede betydelige statsmidler til jordkampen i Nordslesvig med det udtrykkeligt udtalte formål at tilvejebringe basis for en grænseflytning. Jeg har i hvert fald ikke glemt, at pastor Schmidt endogså henvendte sig til det svenske udenrigsministerium for at sætte Danmark i uret og opnå svensk medvirken til en grænserevision. Så var dyrlæge Møller i og for sig mere åben og ærlig. Han førte sin politik på slagordet „Heim ins Reich!“, indtil det pludselig blev ham strengt forbudt at sige disse grimme ord. Det tyske udenrigsministerium, den tyske gesandt i København, den tyske konsul i Aabenraa, alle var de efter ham, han var stadig under kontrol og fik ikke lov til at holde de ildnende taler, som han brændte efter at holde.

Det ærede medlem hr. Hans Schmidt har ikke med ord taget afstand fra sine forgængere, men hvad bedre er, han har jo gjort det i geining.

Vi påskønner det tyske mindretals klart proklamerede leveregel nr. 1: loyalitetserklæringen overfor konge, stat og grænse. Vi anerkender det gode forsæt at ville give denne loyalitetserklæring et virkeligt indhold. På dette grundlag er også vi villige til at tage de særlige nordslesvigske problemer op til drøftelse. Men når det ærede medlem så giver en detailleret anvisning på, hvordan

[Ingeborg Refslund Thomsen.]

vi kan rydde de sten af vejen, der hindrer den gode udvikling, så må jeg sige klart og tydeligt, at jeg savner en beklagelse af, at vi danske i Nordslesvig blev ramt så hårdt af de mange skarpe sten, der knuste så meget for os i besættelsestiden. Vi havde Frøslevlejren nær inde på livet, og nede ved Krusaa talte mindstenen over vore gendarmers sit smertefulde sprog. Mindretallets ledelse kom os ikke til hjælp. Indtil 1943 var der forholdsvis roligt i Nordslesvig, men først da tvivlen begyndte at nage de tyske sind, blev dyrlæge Møller hjælpsom. Da var det allerede for sent; da havde dyrlæge Møllers højre hånd, overløjtnant Larsen, allerede ydet Gestapo værdifulde tjenester; de var forlængst „gennemlyst“, alle de, der udadtil betød noget.

Med den bedste vilje: vort sind er endnu så sårbart. Naturligvis kan vi ikke i Nordslesvig være rørende enige i bevægede tider; det var vi ikke i 1920, i grænsestridens dage, og det var vi ikke i 1945 i opgørets dage; vi har altid været stridbare. Men nu, da der er gået 8 år og man ser lidt mere lidenskabsløst på begivenhederne dengang, må man erkende, at det på en måde var en kamp mellem generationerne; på den ene side fremmedherredømmets mænd, hvis erfaring på godt og ondt havde givet dem en fast og urokkelig indstilling til grænse- og mindretalsproblemer; på den anden side det store flertal, der blev grebet af stemningsbølgen, af den voldsomme reaktion oven på de onde år, som jo slet ikke er uforståelig. Vi strides ikke mere, men jeg hører til dem, der dog glæder sig over at have været med til at gå mod strømmen og rette de to henvendelser til regering og rigsdag, både om skolelov og straffelov. Vi vandt ikke gehør, men vi synes selv, at tiden har givet os ret.

Det ærede medlem hr. Hans Schmidt talte om de frontfrivillige. Jeg er fuldstændig enig med ham i, at disse unge ikke burde have været straffet. Det har jeg for år og dag siden sagt fra landstingets talerstol. I de fleste tilfælde fik de et års fængsel, og disse straffe er forlængst afsonet; de er udstået med internering og varetægtsarrest eller i forbindelse med krigsfangenskab og medførte ikke noget rettighedstab. De frontfrivillige fik lovens mindste straf; deres

danske naboer dømmer dem ikke mere, vi er forlængst kvit — som man siger — men gøre dem til martyrer, det vil vi ikke. De vendte os ryggen og gav sig Hitler i vold, efter at han havde overfaldet Danmark, der dog var deres fødeland, selvom de ikke vil sige fædreland.

Jeg tror, man ville gøre disse unge en bjørnetjeneste ved nu at drage dem frem i lyset. De fleste, de, der ikke var bondesønner, ville „ud af det hele“, som det hedder nede hos os. De søgte til København, Aarhus eller Odense. De befinder sig vel — det lægger de slet ikke skjul på — befinder sig uhyre vel i et rent dansk milieu. Mange har fået en dansk kone, de er faldet til ro, og det, vi kan gøre for dem i dag, er at lade være med nu at pege dem ud. Tænk, hvad svigermor vil sige, hvis hun får hele fortiden gravet op! Det var ikke godt.

Alt i alt: man må ikke glemme, at den altfor strenge straffelov ramte dansksindede hårdere end tysksindede — det blev altid anset for en formildende omstændighed at være tysksindet. Men det skal ikke være nogen hemmelighed, at vide kredse nede hos os var meget betænkelige ved den politik, der førtes, både med hensyn til den højere retfærdighed og hensigtsmæssigheden. Bare ordet „Faarhus“ nævnes, så nikker hovederne betydningsfuldt og eftertænksomt.

Der er en side af retsopgøret, som rigsdagen med større styrke skulle have krævet oplyst, og det er stikkerlikvideringerne. Det er heldigvis ikke et sønderjysk problem, thi vi havde nede hos os ikke et eneste stikkerdrab, og der skete heller ikke noget clearingmord i de sønderjyske landsdele.

Det ærede medlem hr. Hans Schmidt talte om at fremskynde hjemsendelsen af de sidste mænd, der endnu holdes tilbage i fængslerne. Det drejer sig kun om ialt 4 personer, der alle har fået livsstraf, som senere er ændret til fængsel på livstid. De er naturligvis ikke dømt for politiske forseelser, men for meget grove forbrydelser.

Den tyske avis bringer af og til meget stemningsfulde beretninger om fællesrejser i forbindelse med besøg i fængslerne, besøg, som en tysk præst aflægger sammen med de dømtes slægtninge; men selvom de pårørende kan trænge til trøst, kan vi absolut ikke slutte os til ønsket om allerede nu at

[Ingeborg Refslund Thomsen.]

lade nåde gå for ret. Såvidt jeg ved, er der foruden de 4 nordlesvigere ca. 20 af krigstidens danske forbrydere tilbage i fængslerne.

Det ærede medlem hr. Hans Schmidt var endvidere inde på problemerne i forbindelse med tilbagebetalingskrav og konfiskation. Enhver ved, at disse krav er mildnet år for år. Jeg tror ikke, det tjener noget godt formål nu at kulegrave hele dette problem. I praksis har man efterhånden vist stor forståelse. Man kom vel også ud for problemer, der ikke var slet så ukomplicerede, som man i sin tid havde tænkt.

Jeg kender lidt til administrationen af konfiskationslovene, og det forbavser mig, at det ærede medlem hr. Hans Schmidt i første række tænker på den kapital, som jeg vil kalde den økonomiske og politiske infiltrationskapital. Jeg har meget tilovers for frigivelse af den kapital, som hæderlige småborgere havde erhvervet sig gennem et langt liv, og som på grund af deres eller deres børns tyske statsborgerskab blev beslaglagt og siden i stort omfang blev frigivet, heldigvis.

At drøfte statsborgerforhold og problemerne om arbejds- og opholdstilladelse specielt med det ærede medlem hr. Hans Schmidt er nok at gå for vidt. Jeg er ingen ven af tyske eksamensskoler. Det tyske gymnasium i Aabenraa, der skulle give adgang til Københavns universitet, blev slet og ret en eksportanstalt. Af de 120 unge, der i årenes løb tog denne tillempede studentereksamen, påbegyndte ca. halvdelen et universitetsstudium, men kun 3 — siger og skriver tre — fuldendte indtil 1945 deres studium i Danmark; det var en jurist, en læge og en tandlæge. Resten gik til eksport, og ikke mindst det tyske mindretal har savnet dem hårdt i rækkerne; det lægger det jo slet ikke skjul på.

Vi andre var tvunget til at gå i tysk skole. Vi forstod ikke eet tysk ord, da vi kom i skole. Derfor har vi ud af vor egen bitre erfaring været med til at skabe den mindretalslovgivning, der sætter respekten for modersmålet i højsædet. Men statens forpligtelser hører efter min mening op med folkeskolen.

Må jeg til slut sige, at vi ønsker også at glemme alt det, der var ondt, og derfor vil

jeg råde det ærede medlem hr. Hans Schmidt til at gå lidt stille med dørene og strege lidt ud i den lange ønskeseddel. Ungdommen i grænselandet er absolut ikke uforsønlige. De unge vil venskab bag grænserne og udover grænserne; det vil forhåbentlig også blive muligt på baggrund af den loyalitetserklæring, det ærede medlem har fremsat, thi „ikke tusind ord sig prenter som een gernings spor“.

Heick: Jeg har også lyst til at knytte et par enkelte bemærkninger til det ærede medlem hr. Hans Schmidts tale forleden dag. Jeg vil allerførst også være med til herfra at byde det ærede medlem velkommen i det danske folketing og udtale tilfredshed med, at mindretallet nu er repræsenteret her i tinget. Jeg vil som den højtærede statsminister give udtryk for håbet om, at det danske mindretal i Sydslesvig også igen må blive repræsenteret i Bonn, og at det fortsat må være repræsenteret i landdagen i Kiel. Jeg tror, det tjener afspændingens interesse, at vi har lejlighed til at drøfte tingene med hinanden også for dette forum her.

Også jeg vil udtrykke tilfredshed med den første del af det ærede medlems indlæg, hvorefter det fremgik, at det ærede medlem havde et virkeligt ønske om en afspænding i grænselandet; men jeg vil mene, at den sidste del af indlægget så afgjort ikke fremmede en sådan udvikling. Jeg vil også håbe, at opholdet i det danske folketing og samtalerne og drøftelserne her vil overbevise det ærede medlem om, at skal vi nå fremad, må tingene tages på en anden måde, end de blev taget her i starten.

Det ærede medlem udtalte, at grænselandet omfattede fire parter, og udtrykkene var: et dansk statsfolk og et tysk mindretal, et tysk statsfolk og et dansk mindretal, og det ærede medlem udtalte, at lovgivningen og administrationen på den ene side grænsen uvilkårligt ville påvirke forholdet til mindretallet på den anden side grænsen, og heri kan det ærede medlem vel have både ret og uret. Jeg vil dog hævde, at dansk lovgivning udelukkende er gennemført efter dansk bedømmelse af, hvad der var ret og rimeligt ud fra danske demokratiske traditioner, og ud fra, hvad vi mente vi skyldte fællesskabet, og det tror jeg det ærede medlem skal være tilfreds med, for

[Heick.]

ellers havde mindretallet i Nordslesvig ikke fået så gode vilkår at arbejde under, som det har haft. Fra tysk side, har man tilsyneladende taget anderledes på problemerne, og jeg kan her henvide til en udtalelse, som faldt ved et af de tyske møder for ikke lang tid siden, hvor det blev hævdet, at danske i Sydslesvig under ingen omstændigheder måtte regne med, at de kunne få bedre vilkår, end man fra dansk side var indstillet på at give tyskerne i Nordslesvig. Det er en tankegang, som har ligget dansk mentalitet fjern.

Jeg kan også henvide til, at i 1920 var det en slags gensidig aftale, at der skulle oprettes danske kommunale skoler med tysk afdeling i Nordslesvig og tyske skoler med dansk afdeling i Sydslesvig. Vi realiserede straks denne aftale i Nordslesvig i 1920, men det tog 6 år — seks år — inden man havde en tilsvarende ordning i Flensborg, og dér fik man da en skole efter en helt anden linie. Derimod, da vi afviklede kommuneskoleordningen i Nordslesvig, skred man straks til at afvikle den syd for grænsen med henvisning til, hvad vi havde gjort nord for. Vi fik så friskolelovgivningen i Nordslesvig, og jeg vil gerne i modsætning til de udtalelser, det ærede medlem fru Ingeborg Refslund Thomsen kom med før, hævde — og jeg bor midt i de områder — at friskoleordningen har tjent begge parter interesse. Den udformning af skolevæsenet, som vi nu har i Nordslesvig, har givet rolige vilkår at arbejde under og bedre vilkår også for mindretallet, end vi havde under ordningen med tyske afdelinger ved danske kommuneskoler.

Også her kunne der dog være et og andet at sige til, at „det rækker ud over grænserne“, som det ærede medlem hr. Hans Schmidt sagde. Jeg kan gøre opmærksom på, at nu er der lige blevet indviet tyske friskoler i blandt andet Rabsted og Øster Højst, og begge steder har der deltaget repræsentanter for den øverste forvaltning i Kiel, hvad der i og for sig fra min side ikke skal være noget at indvende imod. Men jeg kunne have lyst til at spørge det ærede medlem hr. Hans Schmidt, som også var tilstede, hvad tanker man gjorde sig. For en sådan skole er jo bygget med store danske tilskud. De tyske privatskoler er bygget med store

danske tilskud, medens der ikke er betalt en eneste Pfennig i byggetilskud til danske skoler i Sydslesvig. Var det ikke rimeligt, om det ærede medlem hr. Hans Schmidt også arbejdede på, at der blev en udligning her ud over grænserne?

Til slut var det ærede medlem hr. Hans Schmidt inde på spørgsmålet vedrørende jordlovgivningen. Her blev det hævdet, at man fra tysk side ville gøre krav på adgang til nye brug på lige fod med danske landsmænd. Jeg vil give det ærede medlem hr. Hans Schmidt ret i, at et sådant krav med rimelighed kan stilles, men jeg vil også hævde, at det er efterkommet. Ser vi på forholdene for de år, der er gået, er der til medlemmer af det tyske mindretal givet landbrug i betydelig udstrækning. Jeg vil her gøre opmærksom på, at langs med grænsen ejer medlemmer af det tyske mindretal betydelige jordarealer. Der er tale om gårde med betydelige jordtilliggende, og de pågældende ejere kan her benytte den danske jordlovgivning. Hvis man vil oprette brug på egen jord, er man selv fuldstændig herre over, hvem der skal besidde de pågældende brug, og så kan man gå ind til den danske statskasse og hente meget store beløb til etablering af egne landbrug under den danske statshusmandslov. Jeg vil mene, at inden man fra tysk side gør krav på at få del i den jord, som er fremskaffet ved deling af danske gårde, skulle man gøre brug af mulighederne for at tilvejebringe byggemuligheder for unge fra tyske landbohjem ved deling af tyske landejendomme. Jeg synes, man bør være klar over, at det krav med rette kan stilles.

Ellers vil jeg her gøre opmærksom på, at det ærede medlem hr. Hans Schmidt og landdagsmand Bahnsen i Læk er fuldstændig enige i det punkt. Landdagsmand Bahnsen i Læk har i landdagen i Kiel gjort krav på, at udstykningsmulighederne i Sydslesvig blev gjort vide, sådan at også den hjemmehørende ungdom kunne få del i udstykningen, i hvert tilfælde på lige fod med flygtningene. Det har den ikke i dag. Der er ikke mulighed for unge landmænd i Sydslesvig for at få offentlig støtte til oprettelse af hjem på egne brug på samme måde, som der er muligheder for unge landmænd i Nordslesvig til at få dansk statsstøtte til oprettelse af egne hjem, selvom de tilhører

[Heick.]

det tyske mindretal. Derfor vil jeg henstille til det ærede medlem hr. Hans Schmidt, at han gør sin indflydelse gældende for, at lignende muligheder for unge danske sydslesvigere kan tilvejebringes som dem, der består for unge danske statsborgere fra Nordslesvig.

Frede Nielsen: Det er nogle bemærkninger på det mere principielle område, jeg gerne vil gøre til den tale, det ærede medlem hr. Hans Schmidt holdt forleden. Selvom et og andet af det, jeg har at sige, måske er lidt kraftigt, så siger jeg det alligevel, fordi det er nødvendigt her, hvor tingene lægges op for første gang fra det ærede medlems side, at søge at holde linierne så klare som muligt.

Der var mange, der lyttede meget spændt, da det ærede medlem tog ordet. Vi øjnede muligheden af, at her ville de nye linier blive trukket op. Jeg erkender, at det ærede medlem talte meget roligt, meget sagligt, som han kunne gøre, fordi han ikke har den belastning personlig, som andre har. Vi lyttede derfor meget interesseret efter, om det tyske mindretals repræsentant nu ville tale på en måde, som virkelig varslede nye tanker og nye linier fra mindretallets side og dermed øgede muligheder for afspænding, tolerance og fuldstændig normalisering af forholdene i grænselandet.

Det ærede medlem indledede med et tilsagn om sagligt og loyalt medarbejde fra hans side, og det var jo udmærket. Jeg synes bare, at første afsnit af talen var holdt i for stor almindelighed. Der var intet i denne tale, der virkelig løftede den op i det plan, som var ønskeligt, og som mange af os havde ventet.

Vi stilledes overfor det, der er så typisk for store dele af det tyske mindretal: historien begynder faktisk først med 1945. Noget af det første, det ærede medlem mindede om, var mindretallets loyalitetserklæring fra efteråret 1945. Det var måske fiffigt. Jeg synes nu ikke, at det var videre modigt. Der kommer nemlig, det synes jeg man skal være klar på, der kommer nemlig på den måde straks en afgørende skævhed ind i billedet, thi derved ville man stå uden baggrund for en vurdering af det, som siden skete. Accepterer man noget sådant, da ville

spillet være i gang på den måde, mindretallet af taktiske grunde ønsker det. En udgangsposition, der gør det muligt for tilpas frimodige medlemmer af mindretallet at optræde i anklagerens rolle overfor Danmark.

Det gør mig ondt at måtte sige det, men jeg finder, det er på sin plads at gøre det. Man har mærket hos betydelige dele af det tyske mindretal det, jeg vil kalde karakterbrist, voldsomme og dominerende i magtens periode: dårlige tabere i nederlaget stund, og en følelse af forurettethed og krav om afbigt fra modpartens side, når nederlaget ligger bagude og det atter bærer fremad. Alt dette har vi i disse år sporet i mindretallets holdning. Vi sporede det også i det ærede medlem hr. Hans Schmidts tale.

Hvor meget af denne tale der var det ærede medlems eget værk, og hvor meget der var andres, kan jeg ikke sige med bestemthed, men ny var talen ikke på eet eneste punkt. Den fulgte nøje de linier, der er trukket op ved adskillige tyske møder og i artikler i „Der Nordschleswiger“. Der er ved alle disse lejligheder, og der blev det af det ærede medlem hr. Hans Schmidt, tegnet det, jeg vil kalde et forkortet billede: tiden før 1945 er død og tæller ikke med. Vi hørte ikke i talen eet eneste beklagende ord om det forudgangne, ikke eet eneste kritiserende ord med adresse til sine egne. Man hørte i alt væsentligt kun fordringer og anklager vendt mod Danmark. Der er ingen af os danske, der nogensinde har påstået, at alt det, vi har gjort, har været fejlfrit. Vi har åbent erkendt fejl og utilstrækkelighed, vi har ført åbne debatter derom; vi har ikke nøjedes med at kritisere det tyske mindretal, men har også gang på gang vendt kritikken indad mod os selv, så at det kun har een tydning: åbenhed og vilje til at gøre det bedst mulige.

Hvad der ubetinget hører med i billedet, er den indsats, der fra dansk side er gjort for at normalisere forholdet. På kirkens område er der vist stor imødekommenhed og hjælpsomhed. Historien om de tyske skoler er ikke blot historien om konfiskation og tilbagebetalingspligt, men også om mildnelse af vilkårene og en række tilfælde af hjælpsomhed fra dansk side. Noget tilsvarende gælder på det erhvervsøkonomiske område. Vi er flere, jeg tror, flere af mine sønder-

[Frede Nielsen.]

jyske kolleger kan tale med derom, som direkte har hjulpet med til, at virksomheder, som var på tysksindede medborgeres hænder, fik Marshallåen eller andre former for hjælp.

Vi hørte intet om alt det i det ærede medlem hr. Hans Schmidts tale, ikke antydning deraf. Vi hørte kun en tale om forurettelse og om Danmarks pligt til snarest at gøre godt igen, hvad det efter mindretallets mening har forbrudt overfor det. Det var, for mig i hvert fald, deprimerende at høre så ensidig tale. En enestående chance var her lagt hen til det ærede medlem hr. Hans Schmidt. Han lod den ligge aldeles urørt.

Der er en ting, som i høj grad præger det tyske mindretals taktik og argumentation i den senere tid; det er den ustandselige henvisning til Europatanken og mindretallets hævde af, at netop dets holdning og politik befordrer denne store idé. Det ville være velgørende, om vi hørte noget mindre om disse ting, og om vi i stedet for kunne være vidne til et indre arbejde til opbygning og udvikling af en ægte demokratisk tankegang.

Det ærede medlem hr. Hans Schmidt strejfede i sin tale ganske svagt dette emne. Hans partiblade, „Der Nordschleswiger“, gjorde det mange gange stærkere i sin kommentar til det ærede medlems tale. Det hedder i denne kommentar den 17. ds., at den vej, de tyske nordslesvigere nu har fulgt, er vejen ud af tidligere tiders snævre nationale kamp, og at den viser hen på en ny stillingtagen i grænselandet, og derpå skriver bladet:

„Når det danske mindretal syd for grænsen en dag bekender sig til den samme målsætning, så er banen fri for den fremtidige nyskabelse for det tysk-danske forhold, d. v. s. for overførelse af de europæiske tanker på grænselandet“.

Jeg tror, det vil være vanskeligt at finde kraftigere udtryk for selvovervurdering og misforståelse. Jeg siger dette på baggrund

af følgende: vi har med beklagelse måttet konstatere, at adskillige af mindretallets folk fra den stormfulde nazitid atter spiller en betydelig rolle. Der er blandt dem folk, som med fanatisme hyldede den nazistiske lære — jeg sigter ikke til det ærede medlem hr. Hans Schmidt. Det virker ejendommeligt at høre sådanne folk tale om Europatanken og give netop mindretallet her en særlig mission i den forbindelse. Den Europatanke, disse folk tidligere vedkendte sig, var unægtelig af en anden art end nu. Afstanden mellem de ting er så stor, at talen fra den side nu ikke har meget overbevisende over sig. Naturligvis må det være mindretallets egen sag, hvilke folk det vil drage ind i arbejdet, men det er uundgåeligt, at vi fra dansk side væbner os med reservation.

Sluttelig lige en ting, der også spiller en rolle i mindretallets argumentation. Nu skyder man fra det tyske mindretals side dets loyalitetserklæring af 1945 i forgrunden og efterlyser en tilsvarende erklæring fra de danske i Sydslesvig. Man burde imidlertid betænke den meget dybe forskel. Det tyske mindretal måtte i 1945 for det første erkende, at hele spillet med dets voldsomheder og trusler var tabt, for det andet, at Danmark med rette så med den dybeste mistro til mindretallet, og for det tredje, at der nu ikke eksisterede selv den svageste mulighed for en grænserevision i tysk favør. Man kan måske sige, at der med denne erklæring blev gjort en dyd af nødvendigheden.

De danske sydslesvigere havde ikke en sådan voldsom belastning på sig, tværtimod. De havde i samme generation gjort to verdenskrige med, de havde kæmpet for en part, som var dem inderligt imod, i den sidste krig tilmed for et umenneskeligt system. Deres loyalitet mod herbergsstaten var ikke som det tyske mindretals vedtaget på et møde. Den var bekræftet med dyrebart blod på slagmarker viden om.

Ja, men danskernes pukken på retten til at arbejde hen mod en realisation af selvbestemmelsesrettens princip er en stadig urokilde, siger man fra tysk side. Det dan-

[Frede Nielsen.]

ske mindretal har tydeligt tilkendegivet, at denne kamp kun kan føres med demokratiske midler, og at målet naturligvis først nås, når en så betydelig tilslutning konstateres, at der virkelig derpå kan bygges et krav om en afstemning. Det tyske mindretal havde lige fra 1920 på sit program et ganske tilsvarende krav, d. v. s. det var et krav om en grænserevision helt anderledes kategorisk og vidtgående.

Jeg siger til slut, at det ærede medlem hr. Hans Schmidts tale for mig var en dyb skuffelse. Jeg finder, at han snublede totalt i starten. Alligevel, jeg opgiver ikke håbet om en besindelse indenfor det tyske mindretal, opgiver ikke håbet om større klarhed og konsekvens, om en udvikling af ægte demokratisk tankegang og indstilling. Vi er fra dansk side i Sønderjylland fremdeles rede til at fortsætte arbejdet for en fuldstændig normalisering af forholdet, altid rede til en saglig og oprigtig forhandling om problemerne, men jeg for min part kan ikke acceptere et taktisk spil, der ved at fortægne billedet så at sige placerer Danmark på anklagebænken. Der er gået for kort tid til, at det tyske mindretal kan vente succes på et sådant forsøg.

Formanden: Jeg skal her afbryde forhandlingen.

I skrivelse af dags dato meddeler statsministeren, at han ønsker mundtligt her i tinget at fremsætte:

*Forslag til kriminallov for Grønland,
forslag til lov om gennemførelsen af dansk
privatret i Grønland,
forslag til lov for Grønland om ægteskabs
indgåelse og opløsning*
og

*forslag til lov om tilføjelser til lov om ret-
tens pleje i Grønland. (Ægteskabssager).*

Folketingsmand Tholstrup har meddelt mig, at han ønsker mundtligt her i tinget at fremsætte:

*Forslag til lov om bortfald af omsætnings-
afgiften af motorkøretøjer.*

Fra folketingsmand Tholstrup har jeg modtaget følgende forslag til beslutning af folketinget:

Folketinget beslutter at pålægge handelsministeren snarest at frigive importen af personmotorkøretøjer fra lande, der er tilsluttet den europæiske betalingsunion.

Det påhviler mig at stille forslag om, på hvilken måde denne sag skal behandles. Mit forslag, som vil komme til afgørelse i et senere møde, vil gå ud på, at forslaget til folketingsbeslutning undergives een behandling efter reglerne for lovforslags anden behandling, dog således at forslagsstilleren får lejlighed til ved forhandlingens begyndelse at fremsætte forslaget, hvortil kan anvendes indtil 15 minutter.

Folketingsmand J. M. Pedersen har meddelt mig, at han ønsker til finansministeren at stille følgende spørgsmål:

Med hvilken begrundelse opkræver finansministeren omsætningsafgift af campingvogne?

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommende spørgetid.

Folketingets næste møde afholdes i morgen, torsdag den 22. oktober, kl. 13 med følgende dagsorden:

- 1) *Valg af 16 medlemmer og 16 stedfortrædere til det udenrigspolitiske nævn.*
- 2) *Valg af 16 medlemmer og 16 stedfortrædere til Nordisk Råd.*
- 3) *Valg af 15 medlemmer til udvalget vedrørende regulering af bymæssige bebyggelser.*
- 4) *Afgørelse af formandens forslag om behandlingen af:*
Forslag til beslutning af folketinget [angående importen af motorkøretøjer] (af Tholstrup).
- 5) *Fortsættelse af forhandling om statsministerens redegørelse i henhold til grundlovens § 38 ved folketingsårets åbning.*

Mødet hævet kl. 16¹⁰.